

AL. G. FLORESCU

CHINUL

PIESĂ ÎN TREI ACTE

Tipărită întâi în „Convorbiri Literare“ Anul XLIV

BIBLIOTECA CENTRALĂ
UNIVERSITĂȚII
BUCUREȘTI

BUCUREȘTI

Instit. de Arte Grafice CAROL GÖBL S-r Ioan St. Rasidescu
16, Strada Doamnei, 16

1910

27.048.

2 Lei.

8116

~~Jno. 14467~~

Comandului Titu Maiorescu

cu semn de mare respect

si admiratie

AL. G. FLORESCU

A. Florescu

10 oct. 1910.

3367

372088

CHINUL

PIESĂ ÎN TREI ACTE

Tipărită întâi în „Convorbiri Literare” Anul XLIV

Donațiunea Maiorescu

BUCUREȘTI

Instit. de Arte Grafice CAROL GÖBL S-r Ioan St. Rasidescu

16, Strada Doamnei, 16

1910

27.018.

1961

BIBLIOTECA CENTRALĂ UNIVERSITĂȚII
 BUCUREȘTI
 CANTONUL
 3367
 DATA.....

L 2/14/04

PERSOANELE

Dinu Mureș D-nul N. Soreanu
 Șerban Roiu " P. Liciu
 Doctor Leandru " C. Duțulescu
 Doctor Vereea " I. Livescu
 Doctor Budescu " I. Constantinescu
 Doctor Soldea " C. Belcot
 Iordan " I. Constantinlu
 Un lucrător tipograf " A. Athanasescu
 Un servitor " P. Iancovescu
 Ana Mureș D-na Ar. Romanescu
 Marioara Iordan D-șoara Tina Barbu
 Zoe Budescu ~~" M. Filotti~~
 O bolnavă " E. Ciucurescu
 Doamna Roiu D-na A. Liniver.

Această piesă a fost reprezentată pe scena Teatrului Național,
 în ziua de 10 Februarie 1910.

B.C.U. Bucuresti

C5322

CHINUL

PIESĂ IN TREI ACTE.

ACTUL I.

LA DOAMNA MUREȘ.

Un salon. In fund o mare deschizătură prin care se zărește o ușă ce dă într'un biuro. La dreapta, o mescioară cu o tavă; cești de cafea și păhăruțe de „liqueur”. Canapea la stânga, scaune, jcturi.

SCENA I

Ana, Zoe, Marioara, D-na Roin, Dinu, Iordan, Șerban, Doctorii Leandru, Vereea, Budescu, Soldea. In fund la stânga, Dinu, dimpreună cu Doctorul Leandru, Marioara și D-na Mureș. D-rii Vereea și Budescu pe canapea. La dreapta, Zoe cu Șerban, D-rul Soldea și Iordan.

ANA

Marioară!

MARIOARA

Doamnă!

ANA

Fii bună de-mi ajută puțin.

MARIOARA

Cu plăcere, doamnă!

ANA

Servește vișinata, te rog. (Către d-rul Budescu) O cafea?

BUDESCU

Nu, mulțumesc.

ANA (Către d-rul Vereea)

D-ta, doctore?

VEREA

Ferească Dumnezeu: cafeaua primejduște sănătatea.

ANA

N'am noroc. (Către d-rul Soldea) Dar d-ta, doctore?

SOLDEA

Cu plăcere, doamnă. Cafeaua ușurează digestia.

ANA

Nemțească sau turcească?

SOLDEA

Turcească: dela o vreme incoace se impacă grozav cu constituția.

MARIOARA (către d-rul Vereea)

Vișinată, d-le Vereea?

VEREA

Mulțumesc ; alcoolul este otravă.

MARIOARA

Un pic de vișinată, d-le Soldea ?

SOLDEA

Cum nu. Alcoolul luat in cantitate potrivită este un aliment folositor organismului. (catre Zoe) Ce dejun minunat, nu e așa ?

ZOE

Minunat și de o veselie deosebită.

IORDAN

Nu vă prea împărtășesc părerea. Soțul d-voastră mi-a stricat tot cheful. Mi-eră vecin la masă ; n'a vorbit decât de operații chirurgicale.

ȘERBAN

Așa e... A spintecat pânțece în tot timpul mesei.

ZOE

Chestiune de obișnuință.

BUDESCU (catre Vereea)

Cuțitul, iată marele vindecător... Tratamentul medical e ceva vremelnic, pe când tratamentul chirurgical e definitiv.

IORDAN

Tot n'a sfârșit.

ZOE

Chestiune de obișnuință, credeți-mă, d-le Iordan. În primele luni ale căsătoriei noastre, eu eram ca și d-voastră. Descrierile bărbatului meu despre operațiile lui dela spital și de aiurea mă îngrozeau, și mă îngrozeau atât, în cât când mă luă în brațe, îmi inchipuiam că mă și culcă pe masa de operații.

ȘERBAN

Și... acum?

ZOE

Acum... Mai bine tac... Era să spun prostii. (Se îndreaptă către Dinu) Domnule Mureș! Când îți începi cursul la Facultate?

DINU

De Vineri în două săptămâni.

ZOE

Am să viu să te ascult. Vei avea foarte mult public... Lumea vrea să te auză, să auză pe tânărul și vestitul profesor. Pot cunoaște subiectul pe care-l vei trata?

DINU

Boalele nervoase. Cam lipsită de interes această materie... pentru d-voastră, doamnele, în deosebi.

ZOE

Te înșeli! Nu suntem noi oare victimele cele mai numeroase și cele mai interesante ale acestor boale?... Iată! eu, spre pildă, care-ți vorbesc, sunt foarte suferindă: nervii îmi sunt într'o stare!...

DINU

De unde știi că-ți sunt bolnavi tocmai nervii?

ZOE

Sunt sigură... De altminteri astăzi tot ce e boală, e boală de nervi. S'a găsit astfel modul de a poetiza oarecum boala. De slăbești, nervii; de te îngrași, nervii; tușești, nervii; îți cade părul, nervii; suferi de stomac, de inimă, nervii, nervii... Dragostea chiar a devenit boală nervoasă.

DINU

Pe, aceea n'o caută doctorul.

ZOE (privindu-l drept în ochi)

Cine știe?

DINU

Ce noroc atunci pe d-ta, că ai bărbatul la îndemână!

ZOE

De ce ești răutăcios? M'ai măhnit.

DINU

Nu-mi inchipuiam.

BUDESCU (căt-re Vere-a)

Ce crezi de Mureș? Se zice că ar fi un băiat de valoare.

VEREA

Mai încet, ar putea să te auză.

BUDESCU

Nu avem aceeași specialitate; de ce n'aș spune adevărul

VEREA

De unde știi că e adevărul!

BUDESCU

Așa mi s'a spus și mie. Sosește din Paris cu o reputație bine stabilită de om de știință...

VEREA

Dar ce e știința fără experiență?

BUDESCU

E mijlocul cel mai sigur de a te feri de prea multe experiențe... Ș'apoi, o catedră specială a fost înființată pentru dânsul, asta e fapt.

VEREA

Par'că nu se știe prin ce manopere a obținut-o. Intreabă pe d-rul Soldea să-ți spună cât a mijlocit pentru dânsul pe lângă ministru... În definitiv, vrei părerea mea? E om cu noroc... Aceasta explică totul...

BUDESCU

Chiar și meritul?

VEREA

Chiar.

ANA

Dinule!

DINU

Mamă!

ANA

Domnii poate doresc să fumeze.

DINU

Așa e; uitasem. Cine fumează, d-ilor, să poștească în bibliotecă.

VEREA

Mulțumesc; nimic mai vătămător pentru sănătate decât tutunul.

BUDESCU

Eu vă las.

DINU

Așa curând?

BUDESCU

Am o consultație.

DINU (cătref Soldea)

O țigară, doctore?

SOLDEA

Cu plăcere. Tutunul după împrejurări, când odihnește, când înviorează facultățile cerebrale.

BUDESCU (cătref Zoe)

Nu vii?

ZOE

Mai stau. Mă duc cu d-lor să-mi odihnesc și eu facultățile cerebrale. (Zoe ia o țigară pe care i-o oferă Soldea și trece în birou împreună cu dansul și Iordan. Budescu se pregătește să iasă prin dreapta după ce și-a luat rămas bun dela toți).

ȘERBAN (către Budescu)

Pe cine mai tai astăzi, doctore?

BUDESCU

Ești poate mușteriu?

ȘERBAN

Deocamdată sunt sănătos ; n'ai prea avea ce să-mi tai.

BUDESCU

Ba da... nasul (Ese).

SCENA II

Ana, Marioara, d-na Roiu, Dinu, Șerban, Vereea, Leandru.
(Vereea și Dinu au înaintat în fața scenei; cei l'alți rămân în fund).

VEREA (către Dinu)

Vorbiam tocmai de d-ta cu d-rul Budescu și-i spuneam cât mă bucur că te am de coleg la spital, căci aud că se va înființa un serviciu special pentru d-ta.

DINU

Nu știu încă nimic.

VEREA

Am mai avut și eri prilejul de a aduce un deosebit omagiu însușirilor și științei d tale.

DINU

Sunt cât se poate de măgulit.

VEREA

Erà vorba de afacerea Prodescu. Ai aflat de sigur nenorocirea?

DINU

Nu.

VEREA

D-nu Prodescu, un om încă tânăr, unul din prietenii mei cei mai buni, prezintă de câtva timp semne de smintire, nu destul de vădite spre a-l putea interna, totuși suficiente pentru a legitimă oarecare măsuri de apărare. Tribunalul, care a fost sezisat, a orânduit o comisiune din care am făcut parte dimpreună cu tânărul meu coleg lezureanu.

DINU

Nu preà văd de ce numele meu a fost rostit cu acest prilej.

VEREA

Iată de ce: tribunalul nu s'a mulțumit cu raportul meu. Au fost denunțări calomnioase—niște infamii—scrisori anonime cari mi-au bănuit buna credință. Și astfel e vorba de o a doua cercetare medicală. Se zicea că din noua comisiune vei face parte și D-ta. Sunt de pe acum încredințat că-mi vei întări părerea. Toată lumea recunoaște deosebita d-tale capacitate, și doamna Prodescu, soția amicului meu și cu mine, suntem încântați și-ți suntem de mai înainte recunoscători pentru serviciul ce-l vei aduce familiei.

DINU

De va face tribunalul apel la mine, nu poate fi vorbă în ceeace mă privește de un serviciu de adus, ci numai de îndeplinirea unei datorii în toată independența părerii mele.

VEREA

Bine înțeles... Chestiunea însă prezintă oare care urgență, căci pe zi ce trece averea se risipește... Eu cunosc foarte bine pe Prodescu; îi urmăresc boala încă de mult. Te voi pune în curent cu unele ciudățenii ale firei lui, pe cari din cauza lipsei de timp n'ai putea, prin d-ta însuși, să le cercetezi cu deosebită luare-aminte.

DINU

Țiu înainte de toate să-mi reazăm părerea pe propriile mele mijloace de cercetare. De aș proceda altfel, aș socoti că raportul meu este un raport de complezență.

VEREA

Cred că nu bănuiești sinceritatea concluziilor mele?

DINU

Nu; dar e firesc, când e vorba de libertatea și poate de viața unui om, ca să caut a-mi îndeplini însărcinarea în mod cât se poate de nepărtinitor și în afară de ori ce considerații de colegialitate.

ȘERBAN (întrerupând convorbirea)

Dinule!

DINU

Ce este?

ȘERBAN

Aș dori să te întreb ceva... O! dar întrerup o convorbire...

DINU

Nici de cum, eră sfârșită. (către Vereea) Mă ierți, doctore?

VEREA

Mă rog.

ȘERBAN (cătredinu)

V'am întrerupt cu tot dinadinsul. Am auzit vorba ce ai avut-o cu Vereea și am vrut să-ți dau un sfat: ferește-te de dânsul, căci nu știi ce se șoptește. Se zice că Vereea ar fi luat bani pentru raportul lui și că nevasta lui Prodescu, în înțelegere cu fratele ei și de teamă ca, în lipsă de copii, să nu se aleagă cu nimic din toată averea lui, caută astfel să pue mâna pe ceva... Le-am aflat dela prietenul meu Stăvrescu, prezidentul secției a III-a.... Țineam cu or ce preț să-ți dau aceste lămuriri.

DINU

Îți mulțumesc, dar dacă ai ascultat convorbirea noastră, îți vei fi dat seamă că erau de prisos.

ȘERBAN

Vereea nu se dă învins așa de ușor... ai să vezi. În or ce caz, n'are să-ți-o erte... Dar ce-ți-a venit să-l postești la masă.

DINU

E un viitor coleg de spital. Nu puteam face altfel.

LEANDRU (cătredina)

Ești mulțumită?

ANA

Cum să nu fiu, doctore?

LEANDRU

Imi pare așa de bine că te-ai gândit să mă postești azi și pe mine.

ANA

Un vechiu prieten de peste două zeci de ani, un prieten ca d-ta, domnule Leandru, să nu fie în mijlocul nostru, când serbăm o așa de fericită împrejurare, numirea lui Dinu ca profesor de Universitate, eră oare cu putință?

D-NA ROIU (cu un oftat)

A! ce mândră trebuie să fii că ai un asemenea băiat!

ȘERBAN (căt-re Dinu)

Ascultă pe mama... E iarăși vorba de tine.

D-NA ROIU

De ce nu pot toate mamele să se bucure tot așa de copii lor!

DINU

Par'că e vorba și de tine! (Căt-re d-na Roiu). Nu uitați, doamnă, că sunt de față.

D-NA ROIU

Îți vei da astfel seamă de buna părere ce o am despre d-ta.

ȘERBAN

Și de reaua părere ce o ai despre mine... Vezi, Dinule, eu aș fi putut să te urăsc, de când tot aud pe mama rădicându-te cu tot dinadinsul în slava cerului. Ei bine, nu! N'am nici un necaz. Te-ai rădicat așa de sus, și eu mă simt așa de scăzut nu numai pe lângă tine, dar chiar și pe lângă alții, în cât imi zic că or ce sfortare de a mă săltă puțin e zadarnică, și astfel rămân cum și unde sunt, și nu-ți poți închipui ce bine mă prinde.

D-NA ROIU

Șerban!

ȘERBAN

Maică-mea e ambițioasă... N'ați auzit-o adineaori? Ar dori să ajung și eu departe, să fiu „cinevă“... Ia ascultă, tu, mare învățat, îți dai oare seamă de ceea ce însemnează a fi cinevă? Cugetat-ai nu numai la munca ce-ți reprezintă acest cuvânt, dar mai cu seamă la străduințele și la îndatoririle ce decurg dintr'insul în viitor?... Ești cinevă: toate privirile se îndreaptă de acum înainte spre tine. Ești victima admiratorilor tăi cari sunt câți-vă, și a pizmașilor cari sunt toți cei-lalți. Ai descoperit ceva, tu, om de știință! N'ai dreptul să te odihnești: descoperă mai departe și mai adânc... Ai scris? scrie înainte și mai frumos... La cea d'intăiu slăbiciune, și se va strigă că ești istovit. Și vor trece admiratorii ca și hulitorii la vecinul tău pe care l vor lauda sau il vor pizmui la rândul lui. Aceasta este soarta tuturor acelora, oameni de știință, oameni politici, literați a căror personalitate se ridică puțin peste nivelul obișnuit... și apoi într'o zi, închizi ochii pentru vecie. Și de n'ai fost unul din acele genii puternice cari întipăresc în mintea omenirii trecerea lor pe acest pământ, dispari și tu, tu ca și mine, tu poate mai puțin repede, în gloata celor uitați... și iată la ce a slujit o viață de muncă, de trudă, și uneori de durere... Ei bine, nu, n'am să fiu cinevă. Da, scumpă mamă, viața fiind scurtă, nu-i cer decât partea ei ușoară și desfătătoare. Nu voiu fi cinevă. A putea fi mândre de vaza copilului lor, este un lux pe care puține mame și-l pot plăti... Fii mândră, tu, de dragostea lui, și nu te gândi mai departe.

ANA (cătred-na Roiu)

Are inimă bună!

D-NA ROIU

Cu atât mă aleg și eu!

DINU

Inima e bună, dar mintea nu prea. Cu ce ușurință vorbești de acei cari muncesc pentru omenire!... Da, ei dispar și-i uită lumea, dar cel puțin câtvă timp tot vor fi răspândit, oamenii de știință mai multă lumină, oamenii politici mai multă dreptate, artiștii și literații mai multă frumusețe... Dar văd că eră să te iau în seamă și să discut cu tine.

ȘERBAN

Dacă găsești, Dinule, că mintea îmi este bolnavă, vindec'o precum odinioară mi-ai vindecat plămâni.

DINU

Nu e acelaș lucru... Ia, ascultă, tot bine, tot sănătos, nu e așa?

ȘERBAN

Tot, tot, mare medic care mi-ai scăpat vieța.

DINU

Și cu ce ți-am scăpat-o, de nu cu puțină știință, știința de care-ți băteai joc?

ȘERBAN

Nu cu știința ta, ci cu marea ta dragoste pentru mine... Și acum trec și eu în birou. Am o vorbă cu d-rul Soldea (Ese).

ANA (căt-re d-na Roiu)

Te și duci.

D-NA ROIU

Da, scumpa mea, e cam târziu. La revedere. (Cu un oftat)
A! ce noroc pe d-ta!

ANA

Marioară, însoțește, te rog, pe d-na Roiu.

MARIOARA

Da, Doamnă. (Es: d-na Roiu și Marioara).

SCENA III

Ana, Dinu, Leandru, Vereea, și apoi Marioara

LEANDRU

Ce tânăr plăcut, prietenul d-tale Roiu!

DINU

Și un suflet așa de ales!

VEREA

Pare să aibă multă simpatie pentru d-ta.

ANA

E și firesc: Dinu i-a scăpat vieața.

VEREA

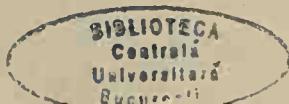
Da? nu știam... Fusesse rău bolnav?

DINU

Un început de tuberculoză la plămâni.

VEREA

Și e cu desăvârșire vindecat?

5322

DINU

Da.

VEREA

D-ta l'ai căutat așa de bine ?

DINU

S'a căutat mai mult el singur. Se imbolnăvise pe când învățam amândoi la Paris. Eram pe atunci intern la spital... El își făcea dreptul... cam strâmb, nu e vorba... O ducea într'o petrecere. Pentru o fire plăpândă cum e a lui, o asemenea vieață eră primejdioasă... De ceace mă temeam n'a fost cruțat... Într'o zi se imbolnăvi rău, rău de tot... Noroc că-și dădu indată seamă de starea lui... Cu o energie uimitoare, se lăsă de petreceri, ascultă de sfaturile mele, se căută o iarnă la Davoz în Elveția și se întoarse însănătoșit.

VEREA

La vârsta aceea, nu prea sunt bolnavii ascultători... se vede că aveă în d-ta o încredere nemărginită.

DINU

Nu; îl înștiințasem doar că, de nu se îngrijește cu o luare-amine de fiecă clipă, e pierdut... Eră și adevărul, și am fost în totdeauna de părere că trebuie spus adevărul bolnavilor... E cel mai bun mijloc pentru a-i sili ca să se caute, căci numai prin frică poți dobândi ceace nu dobân-dești prin convingere... Ființa omenească ține la vieață.

ANA

Atunci de ce să-i mai spui acelu ce ține la vieață, că e poate în ajun de a o pierde... E o cruzime zadarnică.

DINU

N'aș face-o bine înțeles, față de un bolnav ale cărui zile sunt numărate, dar în toate cele-lalte cazuri grave, socotesc că este o întreită datorie către omenire, către bolnavi, către noi înșine chiar, de a proceda cu cea ce d-ta numești cruzime, cu ceace eu numesc sinceritate.

LEANDRU

Față de noi înși-ne ?

DINU

Față de noi medicii. Nu vom eși oare micșorați de câte-ori tăinuirea adevărului va putea fi tălmăcită ca o dovadă nenorocită de lipsă de știință ?

ANA

Egoism profesional!

DINU

Egoism profesional ? Par'că n'ați auzit zicându-se de a tătea-ori că medicul omoară și că Dumnezeu vindecă ? ș-ați voi ca să întărim mai departe această credință care ne răpește, față în deosebi de oamenii din popor, încrederea ce ne este atât de necesară spre a duce mai departe opera noastră de însănătoșire și de regenerare. Și apoi mai avem o datorie de îndeplinit către omenire. A ascunde adevărul bolnavului, însemnează adeseori a-l lăsa să răspândească în jurul lui germeni otrăvitori, fie prin molipsirea de fiecă clipă, fie prin ereditatea transmisă copiilor și urmașilor, însemnează a jertfi individului familia și societatea.

LEANDRU

Ești înrăurit, se vede, de școala nouă, al cărei sistem este de a chinuî bolnavul prin desvelirea adevărului ... Imi

vorbiai adineaori de incredererea ce se cuvine să o inspi-
răm, și socoteai că prin adevăr în deosebi o poți dobândi.
Nu, Dinule, nu prin desvelirea adevărului îți statornicești
reputația și capeți încredere, ci prin vindecare. Și vinde-
carea nu se obține numai cu știința, ci și cu inima... Tre-
bue să-ți fie milă de bolnav... Partea sufletească este într'o
boală un element câte odată hotăritor... Liniștirea și im-
bărbătarea bolnavului îi dă adesea ori puterea de rezis-
tență... Iar contagiunea, ereditatea, cu ceva inteligență și
dibăcie, le poți micșora... Nu uită că viața este o speranță
vecinic în mers... De-ți este știința neputincioasă,
caută până în ultima clipă, de mângâie și înviorează. Pu-
terea noastră este foarte mare, dar puterea noastră, cre-
de-mă, stă mai mult în minciună decât în adevăr... E mai
puțin științific, se poate, dar e mai omenos.

ANA

Bravo, doctore! Ei bine, ce ai de răspuns, Dinule?

DINU

Nimic... Avem amândoi despre această chestiune două
concepții prea deosebite. (Intră Marioara).

LEANDRU

Și chiar de ai avea ce răspunde, n'aș avea timp să te
ascult... Am nevoie să cer dincolo o lămurire d-lui Iordan.

ANA (cătore Vereea)

D-le Vereea, nu vii cu noi în bibliotecă?

VEREA

Cu plăcere... Mi s'a spus minuni despre cărțile din acea
bibliotecă... Sunt și eu ca d-ta, d-le Mureș, un mare bi-
bliofil.

ANA (cătore Dinu și Marioara)

Vă las singuri... Să mai spuneți că nu sunt bună. (Es: Ana, Leandru, Vereea).

SCENA IV

Dinu, Marioara

MARIOARA

Ce? Ai și vorbit cu mama d-tale?

DINU

Prea eram nerăbdător.

MARIOARA

Și ce a zis?

DINU

A înțeles îndată cât te iubiam și s'a bucurat până în adâncul inimei.

MARIOARA

Așa dar, am să-ți fiu soție, eu?

DINU

Da, Marioară.

MARIOARA

Nu-mi vine să cred! E așa de neașteptată pentru mine fericirea aceasta! Oare sunt eu demnă de a-mi petrece zilele alături de d-ta?

DINU

Ești tovarășa pe care o așteptam în visurile mele.

MARIOARA

E totuși atâta depărtare între noi!

DINU

În căsnicie, așa cum o înțeleg eu, nu poate fi vorba nici de superioritate, nici de inferioritate. Nu trebuie să existe decât două ființe cari se iubesc, și cari se întregesc una pe alta, două ființe cari pe drumul vieții merg mână în mână, unite nu prin acele legături siluite pe cari le ticluiesc prejudecățile sau interesele de familie, și cari preschimbă mai în totdeauna căsătoria într'o negustorie sau într'o petrecere vremelnică, ci prin ceva mai înalt și mai puternic, o iubire adâncă, sănătoasă, pătrunsă de însemnătatea și întinderea datoriilor ce le impune viețuirea împreună, o iubire curată, care socotește căsătoria ca o învoială demnă și solemnă și care închiagă două conștiințe senine într'un singur simțimânt și într'o singură cugetare... Din prima zi în care te-am cunoscut, am înțeles că erai tovarășa pe care o doream.

MARIOARA

Așa de repede să-mi fi cunoscut firea?

DINU

Sunt ființe pe lângă cari poți trăi ani de zile fără a le putea desluși, sunt altele cari din prima clipă desvelesc taina personalității lor.

MARIOARA

N'aș fi crezut... Dar semeni atât de puțin cu ceilalți... Par'că mă imbiai ca să-mi deschid inima... Mi-ai vorbit cum nu-mi vorbise încă nimeni.

DINU

Și totuși câte cuvinte de dragoste nu vei fi auzit!

MARIOARA

Nu-mi spusese încă nimeni că mă iubește. Am auzit, c-ei drept, multe din vorbele ce se șoptesc la ureche între două ceaiuri sau între două valsuri, vorbe neroade și sarbede... Și trebuia să mă socotesc mulțumită de câte ori banalitatea lor eră îmbrăcată într'o formă cuviincioasă, căci adeseaori—a! nu-ți poți inchipui ce vede și ce aude o fată fără avere și care nu prea e urâtă—adeseaori ți se șoptesc cuvinte pe cari ești nevoită să le intrerupi spre a le împiedică de a fi necuviincioase, ți se aruncă priviri pe cari ești silită să le infrunți spre a te feri mai departe de obraznicia lor... Cuvinte sincere de dragoste pentru noi, fete sărace? Nu, n'avem parte de ele, și de aceea ne alegem mai mult cu meșteșugite și false fraze de pretinsă iubire ce ni se oferă ea o arvună de sigur pentru scopuri viitoare, când printr'o stranie și neașteptată împrejurare vom fi devenit soțiile altora.

DINU

De ce mai răscolești trecutul?

MARIOARA

Așa e, fericită cum sunt astăzi, n'ar trebui să mă mai tânguiesc. Ce vrei? Am trecut prin multe clipe grele... Am rămas aproape singură pe lume, fără mamă, cu un tată care m'a crescut cam la voia întâmplării. Mi-am făcut deci eu însă-mi creșterea... și am adâncit multe lucruri... și din adâncirea aceasta, mi-a rămas poate în suflet puțină amarăciune... Dar mi s'a dus mai toată din ziua în care te-am întâlnit; nu mai îmi este ertat să mă plâng. Soarta mi-a dat tot și peste ceea ce așteptam.

All
mai
spune
mă
Dinu
Știe?

DINU

Și totuși, cât te-ai împotrivit la început!

MARIOARA

Mă temeam ca nu cumvâ să aribul simțimântului meu de dragoste cine știe ce socoteli urâte... Vezi, te-aș fi dorit sărac, pentru a-mi căștigă vieța alături de d-ta... Sunt croită pentru luptă.

DINU

In cariera pe care am imbrățișat-o, vei fi tovarășă de muncă și de luptă de fiecă clipă. Vei lumina lucrările mele, vei învioră activitatea mea, vei fi judecătorul cel mai sincer al cercetărilor mele... Ce frumoasă se deschide vieța înaintea noastră!

MARIOARA

Fericirea îmi este atât de deplină în cât mă sperie...

SCENA V

Acciași, Ana

ANA

Mi-am lăsat puțin musafirii. De când Dinu mi-a împărtășit hotărîrea lui, n'am putut încă să te văd singură, Marioară, spre a te strînge în brațe (strînge pe Marioara la piept).

MARIOARA

Ce bună ești, Doamnă! Mi-eră așa teamă!

ANA

De cine? De mine? Neapărat că fericirea fiului meu mă privește întru câtvâ, dar dacă te-a ales Dinu printre toate de soție, sunt încredințată că n'a putut alege decât o fată serioasă, cinstită, demnă, și de a cărei iubire curată nu se poate îndoi... Singurile mele bucurii dela dânsul mi-au venit...

MARIOARA

De acum înainte vom fi doi cari te vom iubi...

ANA

Copila mea!... Sunt așa de fericită, par'că mai fericită de cât voi amândoi... Imi vine depe acum să spun tuturor mulțumirea mea sufletească.

DINU

Nu încă, mamă. Marioara trebuie mai întâiu să vorbească cu tatăl ei.

ANA

Ce? Nu știe încă nimic?

MARIOARA

Am să-i vorbesc pe drum.

DINU

Și peste o oră, vin să te cer dela dânsul.

SCENA VI

*Aceiași, Zoc, Șerban, Leandru, Vereea, Soldea, Iordan
eșind toți din birou.*

MARIOARA (cătreg Iordan)

N'ar fi bine să plecăm? Ce zici, tată? E târziu.

IORDAN

Așa e, e două și jumătate.

SOLDEA

Două și jumătate?... Uitasem Senatul.

LEANDRU (cătref Soldea)

Și cum îți mai merge cu politica, iubite confrate? Ești mulțumit că pentru dânsa ai părăsit medicina?

SOLDEA

N'am părăsit medicina, o practic doar aiurea. Medicii sunt oamenii politici cei mai pregătiți. Ce este în definitiv statul? un bolnav, care are neconținut nevoie de îngrijiri...

ȘERBAN

Și căruia la trei, patru ani îi schimb regimul.

SOLDEA

Mă duc căci e târziu. La revedere... (Ese după ce și-a luat rămas bun dela toți. Au mai eșit Marioara, Jordan și D-rul Leandru).

ȘERBAN (cătref Zoe)

Plec și eu... sărut mănușitele... Ce modă plăcută aceea de a-și acoperi degetele cu atâtea inele. Nu mai poți sărută mâna: ești nevoit să săruți brațul (sărută brațul lui Zoe) O! dar ce inele minunate! Acesta mai cu seamă. Ce frumusețe de rubin!

ZOE

E rinichiul d-lui Tipescu.

ȘERBAN

Cum zici?

ZOE

Fiecare din inelele mele reprezintă dela o vreme câte o operație chirurgicală a bărbatului meu; este un mod nou de consolidare a onorariilor lui.

ȘERBAN

Atunci briliantul acesta?

ZOE

Apendicita d-lui Riceanu.

ȘERBAN

Smaragdul?

ZOE

Piciorul rupt al doamnei Bălan.

ȘERBAN

Drăguțul de el! Dar mărgăritarul acesta negru?

ZOE

E o incetare din viață. Sărmanul Luciu!

ȘERBAN

Dumnezeu să-l erte... și pe bărbatul d-tale asemenea. Știi că e o atenție cât se poate de gingașă! Un mărgăritar negru! Giuvaericelele d-tale să poarte doliul!... Dar nu prea văd inele cernite.

ZOE

De este o operație mai primejdioasă, bărbatul meu își trimite bolnavii în străinătate... și astfel nu-și strică reputația... Dar mă ții de vorbă și sunt grăbită... (Către Ana)

La revedere, scumpa mea doamnă; îți mulțumesc pentru plăcuta d-tale primire.... (căt-re Dinu). De Vineri în două săptămâni, nu e așa? (căt-re Șerban) Vii, d-le Roiu? Te duc dacă vrei.

ȘERBAN

Ești cu trăsura?

ZOE

De aș fi cu trăsura, nu te-ași luă cu mine, n'ar fi cu-viincios; sunt cu automobilul, e alt ceva.

ȘERBAN

Merge mai repede, lumea n'are timp ca să te vază (Es Zoe, Ana, Leandru, Șerban).

SCENA VIII

Dinu, Vereca

VEREA

Am rămas cu d-ta; nu cred că nu ne-am putea înțelege în afacerea Prodescu...

DINU

Or ce insistență, d le Vereca, este de prisos, nu e așa? Ar fi chiar supărătoare.

VEREA

Mai gândește-te.

DINU

N'am nici un cuvânt de adăogat.

VEREA

Fie... Atunci mă duc și eu... (Un timp) Ia, spune-mi: când îți începi cursul la facultate.

DINU

La 23 ale luni.

VEREA

Va fi o adevărată sărbătoare, după cum aud. Vei avea, se zice, și un auditoriu ales de doamne. Și când cineva în țara românească are doamnele pentru dânsul... N'aș putea afla subiectul pe care ai de gând să-l dezvolti în cursul anului?

DINU

Nebunia cu predispoziția și ereditatea ei.

VEREA

Așa? Dar are să fie cât se poate de interesant... și d-ta crezi că nebunia este ereditară?

DINU

În genere da. E o chestiune de care de altminteri, în tot timpul internatului meu, m'am ocupat în mod amănunțit, și sunt tocmai în ajun de a sfârși o mare lucrare din care am și dat primele foi la tipar, o lucrare ce va rezuma toate cercetările mele și a cărei încheiere este hotărâtoare. Par'că nu-mi împărtășești părerea...

VEREA

Ar fi multe de zis... În or ce caz, o deosebire, o clasificare e necesară.

DINU

Din principiu socotesc că predispoziția la nebunie este în totdeauna ereditară.

VEREA

Da și nu.

DINU

Nu e vorba bine înțeles de cazurile accidentale și posterioare mai cu seamă zămislirei copilului... Eu vorbesc în deosebi—și asupra acestui punct am de gând să mă întind—de degenerescența mintală.

VEREA

Și aci trebuie stabilit o proporție.

DINU

Cred, ce zic, sunt convins că în această categorie, nebunia este ereditară în proporție cam de 85 %.

VEREA

85 %? E prea mare, după mine... și apoi sunt atâtea excepții în cât îmi pare cu totul îndrăzneată enunțarea în această privință a unei teorii absolute. În or ce caz, conferințele d-tale vor fi, nu mă îndoiesc, cât se poate de interesante și mai cu seamă foarte curagioase.

DINU

Curagioase? Nu văd de ce.

VEREA

De ce? Fiindcă știi—și iată ce-ți cam răpește din puterea teoriei—că tocmai în familia d-tale au fost, dacă nu mă înșel, cazuri de nebunie, par'că de acest soi.

DINU (foarte turburat)

In familia mea?

VEREA

Ce? nu știi?

DINU (acelaș joc)

Ba da... știam.

VEREA

Cu atât mai bine... căci grozav m'ar fi muștrat cugetul dacă ai fi aflat'o dela mine.

DINU

Conferințele mele vor mai fi deci și un act de bărbăție.

VEREA

De sigur nefolositor... Domeniul boalelor nervoase este atât de întins... Crede-mă, renunță de a mai desvoltă această materie specială; alege un alt subiect... Pentru ca dovedirea teoriei d-tale să fie desăvârșită, ar fi necesar ca d-ta chiar să cazi victimă a acestei eredități. Și te asigur că aceasta nu se va întâmpla căci eu, scumpe confrate, te studiez încă de mult, și nu văd la d-ta nici unul din stigmatele boalei, dar nici unul... In așa situație, îți vei da însu-ți o desmințire desăvârșită, și aceasta m'ar măhni pentru d-ta, ca om de știință, dar m'ar bucură neapărat ca prieten... Mai gândește-te bine... La revedere (Ese).

SCENA X

Dinu, Ana

(Dinu stă adâncit in cele mai grele gânduri. Ana intră și-l surprinde astfel).

ANA

Ce stai așa? Nu te duci?

DINU

Unde?

ANA

La d-l Iordan, să-i ceri pe Marioara.

DINU

A! da... uitasem.

ANA

Ce ai? Par'că nu ești bine.

DINU

N'am nimic... dar mi-a venit de odată un gând... și m'a intristat.

ANA

Ce gând?

DINU

Găseam că e dureros, că e nedrept ca, în împrejurările fericite ale vieții, să nu poți avea în jurul tău pe toți acei cari și-ar fi făcut din fericirea ta și fericirea lor.

ANA

Ți-e gândul la bunică-ta?

DINU

Și la tata. Nu te supără, nu e așa?

ANA

De ce să mă supere? Nu e firesc oare?

DINU

Și-ar fi luat și el partea din bucuria mea. Nu e păcat să fi murit așa de tânăr? Era de 34 de ani par'că?

ANA

Da.

DINU

Eram copil mic?

ANA

Impliniseși doi ani.

DINU

Grozave sunt acele despărțenii înainte de vreme! Nu e oare înrăstător să nu poți păstra nici în minte, nici în ochi întipărirea chipului, înfățișării unei ființe care ți-a dat viața? Ce te mai leagă de acea ființă? Câteva amintiri pe cari le mai redeşteaptă une ori, din zi în zi mai puțin, acei cari au cunoscut-o, un portret, un nume ce ți se transmite, și atâta tot... Spune-mi, mamă, de ce boală a murit tata?

ANA (puțin turburată)

Ți-am mai spus-o... de o pneumonie căpătată în urma unei răceli.

DINU

La Paris, nu e așa?

ANA

Da, la Paris.

DINU

Erați stabiliți acolo de câtva timp?

ANA

De mai bine de trei ani, o știi. Dar ce ai cu întrebările acestea?

DINU

Apoi, nu e firesc, astăzi când imi este gândul la tata, să redeștept trecutul?... și ce ați căutat voi atâta timp la Paris?

ANA

Tatălui tău nu prea-i plăcea vieța de aci.

DINU

Imi spuneai odată că el numai în București trăise... Nici măcar studiile nu și le făcuse la Paris, pentru ca să pot crede că doreà să revadă orașul în care își petrecuse tinerețile. De obicei, când te stabilești în streinătate, o faci de nevoia creșterii copiilor—și eu eram preà mic—sau din pricina sănătăței. Era el bolnav?

ANA

Nu.

DINU

Ce ciudat! Eram prea copil pentru ca să-mi amintesc de tata, și totuși au fost nopți în cari l'am visat. În visurile acele mi se înfățișa înaintea ochilor, tăcut, abătut, ca frământat de grijă, și apoi uneori neastâmpărat, zbuciumat, cu momente de mânie grozavă, de turbare chiar.

ANA (turburată)

Dinule!

DINU

Și într'o zi, l'am visat mai neliniștit ca or când, cu groaza în privire, cu ochii holbați...

ANA (acelaș joc)

Taci, Dinule, nu era aceasta înfățișarea lui.

DINU (privind-o în ochi)

De ce n'ar fi, de vreme ce tata a murit nebun?

ANA

Cine ți-a spus-o? Te-a mințit!

DINU

Ești sigură?

ANA (cu mai puțină tărie)

Te-a mințit...

DINU (forte stăpân pe sine în tot timpul scenei)

De ce-mi ascunzi adevărul?

ANA

Ți-am spus tot adevărul.

DINU

Mi l'au spus străinii când nu-i întrebam; vrei ca tot ei să-mi dea și amănunte când le voi cere?

ANA

Dar cine ți-a vârat deodată acest gând în minte? A! Vereă, de sigur! Mișelul!

DINU

El sau altul, ce are aface? Mărturisește odată.

ANA

N'ai încredere în mine?

DINU

N'am.

ANA

Dinule!

DINU

Îți cer ertare, mamă, dar vreau să aflu adevărul. Ia, privește-mă drept în ochi, și spune odată.

ANA (întorcând ochii)

N'am nimic de adăogat. De ce mă chinuești!

DINU

E vorba de tatăl meu!

ANA

Nu e fiul care mă întrebă, o simt eu, e medicul.

DINU

Medicul n'are ce căuta aci.

ANA

Nu mă vei înșela. De dragostea ta pentru sărmanul tău părinte până acum nu prea-mi dăduseși dovezi; numai curiozitatea ta științifică cere astăzi să fie satisfăcută.

DINU

Și de ar fi chiar așa, unde e răul? Bănuesc eu ce te sperie. Îți inchipuești, ca alți neștiutori, că boala se moștenește... Nu e adevărat. Trebuie atâtea și atâtea pentru izbucnirea ei într'o ființă predispusă la aceasta: emoții zguduitoare, dureri mari, vicață sbuciumată, oboseli cerebrale neîncetate și câte altele... și încă și atunci ereditatea este indoelnică... Crede în ceea ce-ți spun, crede-mă. Și apoi, dacă nu mă crezi, vino de-mi ascultă prelegerile la Universitate; și de vrei să te convingi și mai bine, mai ci-tește și lucrarea pe care o pregătesc.

ANA

Pregătești o lucrare asupra acestei chestiuni?

DINU

Te încrezi în cuvântul meu dacă-ți jur? Tocmai asupra acestei chestiuni.

ANA

Nu-mi spuseși până azi nimic.

DINU

Știam cât de puțin te interesează lucrările mele.

ANA

Te înșeli.

DINU

Adu-ți aminte cât te-ai împotrivit pe vremuri dorinței mele de a fi medic, și mai cu seamă hotărârii ce o luasem de a mă specializa în boalele nervoase. Bănuiai de pe atunci pe semne, că într'o zi voiu afla adevărul, și-ți eră teamă poate ca nu cumvâ, ca medic, să fii mai în măsură de a-mi da seama cu temeiu de pretinsele urmări ale acestei boale grele.

ANA (cu o emoție mereu crescândă)

Dacă mă împotriveam pe atunci, este că vroiam să te feresc de atingerile acele zilnice cu durerea și cu chinul. Alt cuvânt n'aveam. Ce nevoie să-ți petreci vieța în mijlocul mizeriilor ei, când e atâta frumusețe pe pământ, când poți în fiecă clipă, tu mai cu seamă, să guști din ea în liniște și fericire? Ș'apoi nu e oare ceva în deosebi îngrozitor a fi mereu înconjurat de niște sârmani bolnavi, lipsiți de minte, de voință, în ale căror priviri pierdute, înspăimântate, fioroase, nu mai poți citi nici un gând senin, și sănătos, în bâlbăirile, în țipetele căroră—a! Doamne, ce țipete de spaimă, de mânie, de turbare—nu mai poți desluși o umbră de conștiință: sârmani automați, făpturi omești ca și celelalte, frământate odinioară de gânduri, înviorate de energii, muncite de simțiminte, și preschimbate dintr'o dată în vietăți lipsite de sufletul vieții, în ființe moarte dar nebinecuvântate încă de odihna morței... E îngrozitor! (Iși pune mâinile în cap).

DINU

Cât ai suferit tu, mamă!

ANA

Dar nu ți-am spus nimic.

DINU

Suferința ta a vorbit... Lasă-o să vorbească mai departe... Ușurează-ți inima.

ANA

Dinule!... Vezi... credeam taina mai bine închisă în sânul meu. Da! te-am mințit... Iartă-mă... Știam că într'o zi vei afla adevărul... Eram chiar hotărîtă să ți-l spun... Dar căutam să îndepărtiez cât mai mult ceasul acela... De am tăcut atâta timp, nu-ți inchipui că aveam vre-un gând ascuns, vre-o temere... Nu, îți jur că nu... Dar socoteam că este mai bine ca amintirea prin care în ochii copilului mai trăește acel care i-a dat viața, să nu fie turburată de cine știe ce vedenii întristătoare. Nu pot desluși cum tocmai astăzi mi s'a deschis sufletul, astăzi când aș fi vroit ca nici o umbră de întristare să nu-ți întunece fericirea.

DINU

Și cât ținuse boala?

ANA

Vre-o trei ani.

DINU

Și cum a murit?

ANA

S'a sinucis într'un acces de spaimă... Dar lasă astăzi întrebările... Altă dată îți voi spune tot... sunt prea turburată acum... Ș'apoi astăzi e zi de bucurie... Nu se cade să o înnoirăm astfel; nu e așa, copilul meu? Vezi ce viitor frumos, ce viață fericită te așteaptă... Ai întâlnit femeia pe care o doreai... Nu te mai gândi decât la dansa.

DINU

Da, mamă!

ANA

Și nu uită că te așteaptă Marioara... Și spune că m'ai ertat...

DINU

N'am ce să-ți ert...

ANA

Vino în brațele mele, precum veneai când erai mic, și când aveai o supărare și când imi cercai ca să te mângâi... și te sărutam (il sărută)... și-ți treceă.

DINU (cu o emoție conținută)

Mi-a trecut.

ANA

Și inveselește-te... Și du-te la Marioara... Sunt mai nerăbdătoare decât tine... Du-te...

DINU

Mă duc... (Dinu se îndreaptă încet spre ușă. Ana ese, după ce a aruncat asupra fiului ei o privire duioasă).

SCENA XI

DINU (singur)

Să mă inveselesc când știu ce mă așteaptă!... (Cade ca trăsniț pe scaun).

Cortina.

ACTUL II.

Odaia de lucru a lui Dinu Mureș. Birou, bibliotecă, cămin, scaune, jețuri.

SCENA I

Marioara, Dinu.

(Marioara împodobește cu flori vasurile de pe cămin. După câteva clipe intră și Dinu).

MARIOARA

Așa curând?

DINU

Îți pare rău?

MARIOARA

Nădăjduiam să-ți pot găti odaia înainte de a te întoarce....
Știu că-ți plac florile.

DINU

De unde știi?

MARIOARA

Mai deunăzi când ți-ai văzut odaia împodobită cu flori,
mi s'a părut că privirea ți se înveselise, și toată ziua ai
arătat mai dispus.

DINU

Dragă Marioară!

MARIOARA

Cum le găsești?

DINU

Minunate.

MARIOARA

Vezi mimoza asta: e floarea mea favorită. E atâta veselie și căldură într'insa... Ne vine iarna din țările calde, și par'că boabele ei mărunte ne aduc de acolo picături de soare.

DINU

Ce poetă, logodnica mea!

MARIOARA

Sunt fericită azi, fericită că te văd din zi în zi mai puțin întristat. Intristarea din săptămânile trecute mă pusese pe gânduri.

DINU

Eram obosit din cauza lucrărilor mele. Nu-ți poți închipui cum uneori în medicină căutarea adevărului te muncește și te chinuește.

MARIOARA

Dar și ce mulțumire sufletească, atunci când îl descoperi și-l statornicești!

DINU (intristându-se deodată)

Nu întotdeauna. (schimbând vorba) Nu m'ai întrebat de unde viu?

MARIOARA

De unde?

DINU

Am reținut locuri de drum pentru noi.

MARIOARA

Depe acum? Dar mai avem două săptămâni.

DINU

Mi-a fost teamă că nu voi mai găsi, ș'apoi par'că astfel mi-am astâmpărat nerăbdarea de a plecă, de a plecă amândoi, departe de aci, cu gândul numai la fericirea noastră.

MARIOARA

De ce n'am rămânea mai bine în București, lângă mama D-tale? N'ar fi mai plăcut? Spune drept: nu ți se pare călătoria de nuntă o prejudecată nesuferită?

DINU

De loc. Pentru acei a căror căsătorie nu este decât un târg sau o invoială siluită, călătoria face parte din formalitățile matrimoniale. Ș'apoi mai este și o diversiune necesară: privești în afară, spre a nu fi nevoit să-ți îndrepti prea mult privirea alături de tine. Pentru acei cari ca noi socotesc căsătoria ca împreunarea a două suflete, o asemenea călătorie le desăvârșește mulțumirea, frumusețea priveliștelor și a lucrurilor întregind fericirea ființelor.

MARIOARA

Dar când îți muți privirea, îți muți și gândul dela tovarășul asupra căruia ar trebui ațintită, căci a călători însemnează a cam jertfi lucrurilor ființele.

DINU

Ba, însemnează mai cu seamă a pricepe și a gustă mai bine unele lucruri alături de unele ființe.

MARIOARA

Fie; să plecăm. La urma urmelor, altă dorință n'am decât aceea de a nu mă împotrivi voinței D-tale... și acum, când ți-am înveselit puținel odaia, mă duc... Inchipuește-ți că n'am văzut încă pe tata astăzi...

DINU

Mama e acasă?

MARIOARA

Se îmbracă. O așteaptă o vizită în salon: D-na Budescu. Spun drept, n'am avut curajul să-i țin de urit... Cum o găsești?

DINU

Pe D na Budescu?

MARIOARA

Da.

DINU

Nesuferită.

MARIOARA

Nu e așa? ... La revedere, Dinule, peste o jumătate de ceas mă și întorc. (Ese)

SCENĂ II

Dinu, Zoe.

(Dinu însoțește până la ușă pe Marioara; apoi se îndreaptă spre birou, ia o carte și începe să citească. Se aude batând la ușă.)

DINU (fără a ridica capul)

Intră!

ZOE (intrând)

Eu sunt. Bună ziua.

DINU

D-ta!

ZOE

Liniștește-te; nu vin pentru o consultație. Datoram o vizită mamei D-tale. Mi-a trimis vorba, nefind gata, ca să o aștept puțin în salon. Mi se cam urise singură... Am îndrăznit să bat la ușă D-tale.

DINU (fără convingere)

Bine ai făcut.

ZOE

Ba, foarte rău, spune drept. Dar îți datoram și D-tale ceva.

DINU

Mie?

ZOE

De trei săptămâni, de când ești logodit, n'am avut încă parte să-ți aduc și eu urările mele.

DINU

Îți mulțumesc.

ZOE

De câte-ori am venit aci, n'am avut plăcerea să te întâlnesc. Nădăjduiam să te pot felicita cu prilejul deschiderii cursului D-tale, dar ai găsit nimerit să-l tot amâi. Și în această privință, am să-ți mai spun ceva. Nu știi ce impresie neplăcută au produs amănările acestea. Am avut tocmai la masă alaltăeri și pe ministrul instrucției publice și pe decanul Facultății de medicină; amândoi păreau foarte nemulțumiți de această împrejurare. Ți-am luat bine înțeles apărarea.

DINU

Îți sunt foarte recunoscător. Ce vrei? Un logodnic are cam mult de lucru cu formalitățile și preliminarele căsătoriei.

ZOE

Firește. (Un timp) Să-ți mai spui ceva, dar să nu te superi.

DINU

Nu mă supăr.

ZOE

Te-am întâlnit de câteva ori cu logodnica pe stradă; te-am văzut cu dansa și la teatru, și mă uit și acum la D-ta. Ei bine, nu-ți poți închipui ce rău îți șade rolul de logodnic.

DINU

Ce spui?

ZOE

E un rol așa de greu de îndeplinit, pentru D-ta mai ales. E cam greu de a păstra o dreaptă măsură între o bucurie care, împinsă prea departe, ar scădea față de lume din demnitatea și corectitudinea omului de știință, și între o cum-pătare care, de ar deveni excesivă, ar putea fi tălmăcită față de logodnică drept semn de indiferență prea timpurie.

DINU

Cu sfaturile D-tale minunate, m'aș putea îndrepta. Mai am două săptămâni.

ZOE

Două săptămâni! Par'că eră vorba să se săvârșească cununia abia peste o lună.

DINU

Am mai scurtat din termen... M'am prea grăbit, nu e așa? Altă pornire de logodnic neinvățat.

ZOE

O! îți pricep nerăbdarea. De alminteri, foarte bine faci că te însori. În țara noastră, un bărbat trebuie să fie însurat. Becherii nu sunt luați în seamă. La noi, căsătoria îți dă oarecum o situație socială; pentru unii este chiar o carieră. Pentru D-ta, eră o necesitate.

DINU

O necesitate?

ZOE

Bine înțeles, spre a inspira o mai deplină încredere și a te bucura deci de o clientelă mai numeroasă. Clientela medicului de boale nervoase se compune firește în majoritate din femei. Ce vrei? bărbații se cam tem de medicii neînșurați. Căutarea boalei într'adevăr, pe lângă îngrijiri, mai cere câte odată și destăinuiri, cam gingașe une-ori. Și unele și altele pot crea o intimitate primejdioasă.

DINU

Zi mai departe, mă faci să petrec.

ZOE

Ce bine mi-ar părea de te-aș putea înveseli! Arăți necăjit astăzi.

DINU

Ești fizionomistă?

ZOE

Câte odată... cu acei cari mă interesează.

DINU

Te interesez?

ZOE

Mult.

DINU

Cum așa?

ZOE

De ți-aș spune-o, ai sări în sus.

DINU

Spune.

ZOE

De alminteri, îți pot vorbi de acum înainte cu inima deschisă. (Schimbând tonul) Nu știi cum m'am măritat.

DINU

Ba știi, la primărie și la biserică.

ZOE

Aceasta este partea oare cum polițienească a căsătoriei; eu îți vorbesc de cea sentimentală... Doctorul, ca și D-ta, sosise din străinătate cu o reputație de mare învățat... Il zărisem de câteva ori; cu dânsul însă nu isbutisem să vorbesc... Frumos nu eră. dar...

DINU

Dar îți plăcea:

ZOE

Tocmai. Nu mă fermecase bărbatul, ci omul de știință... Auzisem pomenindu-se neconținut de dibăcia lui de chirurg, de operațiile lui îndrăznețe. Toate acestea mă amețeau și mă turburau. Doamne! ce neroade sunt une-ori fetele!.. Și iată că într'o zi, așa din senin, îmi pusei în minte să-l și iau de bărbat. El nici nu se uită la mine... Ce eră de făcut?... Mă hotărâi de odată să-mi rup ceva, un picior sau un braț, spre a fi căutată de dânsul.

DINU

Mare jertfă!

ZOE

Eră tocmai iarna. În fiecare dimineață mergeam la Cis-megiu.

DINU

La Cismegiu ?

ZOE

Da, la patinaj. Plănuisem o cădere pe gheață... Vroiam o frântură elegantă.

DINU

Și ai izbutit?

ZOE

O scrânteală doar la picior, la piciorul drept. Tata, după stăruințele mele, chemă îndată pe doctor la căpătâiul meu; și după trei săptămâni... eram logodiți.

DINU

Intimitate și destăinuiri!

ZOE

Și acum pricepi de ce ți-am povestit romanul logodnei mele.

DINU

Par'că tot nu...

ZOE

Ți l-am povestit pentru a-ți lămuri că mi se împlinește tot ceea ce vroesc.

DINU

Cu condiție de a nu vroi decât lucruri ce se pot împlini.

ZOE

Am dorit totuși ceva ce nu mi s'a implinit.

DINU

Anume?

ZOE

Vroiam să fiu iubită de D-ta.

DINU

De mine.

ZOE

O! izbuteam de aș fi avut timp... Dar te-am cunoscut prea târziu, și te-ai logodit prea de vreme... Doamne! liniștește-te. Nu mă leg de oamenii însurați... Și acum spune drept, cunoști o situație mai ciudată decât aceea a unei femei care face din senin logodnicului alteia o așa mărturisire?

DINU

Da, cunosc pe aceea a bărbatului care o ascultă.

ZOE

Ce vei fi gândind de mine?

DINU

Că ai rămas tot copila din Cismegiu.

ZOE

Medicii nu văd decât cazuri patologice; îți vei închipui că sunt bolnavă. Te-ai înșelă... Nu sunt o femeie stricată; dar am nenorocitul obicei de a spune tot ce-mi stă pe suflet... Puteam să tac. De ce, dacă e lucru trecut? (Cu o

foarte ușoară emoție) S'apoi o dragoste nedestăinuită prea îți muncește inima. Vezi, de când ți-am mărturisit-o, mă simt și ușurată... Păcat! Ți-aș fi adus o rază de veselie și de tinerețe în viață.

DINU

Mă găsești bătrân.

ZOE

Nu ești de vină. Mai toți oamenii de știință se nasc bătrâni.

SCENA III

Acciași, un servitor.

SERVITORUL

Un lucrător dela tipografie dorește să vorbească cu conașul.

DINU

N'am vreme.

SERVITORUL

Zice că are o vorbă urgentă cu D-voastră.

ZOE

Nu te îngriji de mine. Trec alături. Tot aștept pe mama d-tale.

DINU

Să intre atunci. (Ese servitorul)

ZOE

La revedere, și fără supărare, nu e așa? (Ese răsând. Dinu rămâne pe pragul ușei)

SCENA IV

Dinu, un lucrător.

LUCRĂTORUL

Să trăiți, d-le doctor!

DINU

Cine ești d-ta?

LUCRĂTORUL

Șeful de atelier însărcinat cu tipărirea și corectura cărței d-voastre.

DINU

Ce te aduce? Ai nevoie de ceva manuscris, se vede?

LUCRĂTORUL

Tocmai, d-le doctor.

DINU

V'am mai trimis vorbă că deocamdată n'am. Mai așteaptă câteva zile.

LUCRĂTORUL

Apoi, de! d-le doctor! Mare păcat, căci grozav de interesantă este lucrarea d-voastre.

DINU

Nu știi cât mă bucură această părere a d-tale!

LUCRĂTORUL

D-l doctor își cam bate joc de mine, înțeleg... Rău face, căci mie mult îmi place medicina. De! dacă n'am avut parte de părinți cu dare de mână! M'aș fi făcut și eu medic, de ași fi avut cu ce să învăț... Când omul n'are ce mânca, se mai gândește el la învățătură? Muncește și el cât poate ca să nu moară de foame... Așa m'am făcut și eu tipograf. Dar la tipografie, eu sunt doctorul lucrătorilor. De câte ori se îmbolnăvește vre-unul, la mine vine. Și le dau sfaturi și ierburi, și de! nu mi-a murit nici unul până acum.

DINU

Ca să-mi povestești despre destoinicia d-tale ca medic, de aceea ai cerut să vorbești cu mine?

LUCRĂTORUL

Mă ertați, d-le doctor; doar în trecut vi le spusei toate acestea, ca să vă arăt că, de nu-mi plăcea medicina, nu citeam cu luare aminte manuscrisul d-voastre, și de nu-l citeam, nu dădeam de o greșală ce s'a strecurat într'insul.

DINU

Nu, zău, ai haz!

LUCRĂTORUL

Oi fi având, nu zic ba, dar greșală este, și tocmai de aceea am venit la d-voastră.

DINU

O greșală? Unde? Nu înțeleg.

LUCRĂTORUL

Nu vă supărați, d le doctor. Caut și eu să scap de răspundere; de câte ori se strecoară câte o greșală de manuscris, se zice că e greșală de tipar; și de tipar tot eu răspund.

DINU

Dar spune odată, care greșală ?

LUCRĂTORUL (scoțând niște manuscrise din buzunar)

La începutul cărții d-voastre, la capitolul I, se zice așa — asta e manuscrisul de acum două luni — (citește): „... Nebunia sub formă de degenerescență mintală se moștenește în proporție cam de 85%“. Ș'apoi, în manuscrisul pe care mi l-ați trimis acum în urmă de tot, ziceți așa (citește): „se știe că nebunia sub formă de degenerescență mintală se moștenește în proporție cam de 40%“.

DINU (foarte turburat)

Ai dreptate, e o scăpare din vedere.

LUCRĂTORUL

Bine înțeles, preă eră mare nepotrivirea... Imi ziceam și eu: apoi, d l doctor Mureș este un medic iscusit, nu este din acei cari nu știu ce spun.

.DINU (acelaș joc)

Îți mulțumesc că mi-ai semnalat greșeala; trebuie îndreptată.

LUCRĂTORUL

Și cum să o îndreptez ? Optzeci și cinci sau patruzeci ?

DINU (după o ezitare și îngânând de abia o vorbă)

Patruzeci.

LUCRĂTORUL

Atunci trebuie tipărită din nou foaia dela început.

DINU

O veți retipări.

LUCRĂTORUL

Are să fie o nouă cheltuială.

DINU

Voiu plăti... (Revenindu-și în fire). Îți mulțumesc încă odată.

LUCRĂTORUL

Vă salut, d-le doctor. (Ese)

SCENA V

Dinu, Ana.

ANA

Ai treabă?

DINU

Deocamdată nu.

ANA

Nu aștepți pe nimeni?

DINU

Pe nimeni.

ANA

N'ai vreă atunci, Dinule, să vezi pe bolnava despre care ți-am vorbit.

DINU

Care bolnavă?

ANA

Biata femeiea ceea, pe care am cunoscut-o pe vremuri, știi bine, văduva judecătorului de ocol...

DINU

A! da, îmi aduc aminte.

ANA

E așa de greu bolnavă de piept. Apoi mai este, sărmana, într'o mizerie!

DINU

Bine, am să mă duc s'o văd. Unde șade?

ANA

E chiar aci, așteaptă jos. (Dinu sună).

SCENA VI

Aceiași, un servitor.

DINU

E o bolnavă jos, care vreă să vorbească cu mine. Du-o alături in camera mea de consultație...

SERVITORUL

Bine, conașule. (Ese).

SCENA VII

Dinu, Ana.

ANA

Îți mulțumesc Dinule. Nu știi ce demnă de interes este această nenorocită!... și o femeie cu creștere așa de bună!... Cum te simți astăzi?

DINU

Bine, foarte bine.

ANA

Muncești prea mult, crede-mă. De ce nu te odihnești?

DINU

Să mă odihnesc acum la tinerețe! Se poate un asemenea sfat, mamă!... Dar viața ne este dată pentru a munci.

ANA

Viața ne este dată mai întâiu de toate pentru a fi trăită.

DINU

A trăi viața nu însemnează a se odihni în așteptarea bucuriilor și a desfătărilor ușoare. Însemnează a scoate dintr'însa tot ce ne poate da ca frumusețe, ca adevăr; însemnează a lupta, a se trudi, a se jertfi, a birui! (Sărutând mâna Anei). Iată ce însemnează, mamă. Și acum mă reped să-ți văd bolnava (Ese).

SCENA VIII.

Ana, Marioara

(Ana induișată urmărește pe Dinu cu privirea, stă câteva clipe pe gânduri, apoi se duce spre dreapta.—Intră Marioara).

MARIOARA

Dinu a plecat?

ANA

E alături, cu bolnava despre care ți-am vorbit ieri.

MARIOARA

A! da, știu... Cum l'ai găsit astăzi pe Dinu? Nu e așa, par'că mai vioiu?

ANA

Da.

MARIOARA

Zilele trecute, văzându-l întristat, imi tot inchipuiam că incele să-i pară rău că mă iea de soție.

ANA

Se poate să ai astfel de gânduri?

MARIOARA

Imi inchipuiam că intimitatea logodnei îi dăduse poate prilejul să descopere în mine cusururi pe cari înainte nici nu le bănuia.

ANA

Dar nu e zi în care să nu-ni vorbească de adâncă lui dragoste pentru d-ta.

MARIOARA

Și mie mi-o spune; în cuvintele lui însă par'că simțiam uneori un fel de sfială, de suferință chiar.

ANA

Avea și el pe atunci, se vede, necazurile lui. Are atât de mult de lucru. Dar dela o vreme s'a mai înviorat. Cu cât s'apropie ziua nunței, cu atât el pare mai mulțumit... Pe când eu din zi în zi mă întristez mai mult...

MARIOARA

D-ta! De ce?

ANA

Să nu crezi că nu mă bucură fericirea voastră! Dar vezi Marioară, d-ta nu știi ce e Dinu pentru mine...

MARIOARA

Cum să nu știu!

ANA

A fost bucuria, nădejdea, scopul vieții mele. Am trăit, mereu împreună unul lângă altul, unul pentru altul. Nu ne-am despărțit niciodată până acum trei ani, când am fost rechemată în țară de boala mamei. Il însoțisem la Paris, unde, în contra voinței mele — căci îl știam nervos, impresionabil — vroia să învețe medicina.

MARIOARA

E prima și singura dată, imi inchipuesc, când a stat împotriva dorințelor d-tale.

ANA

Singura, da. Ş'apoi Parisul imi lăsase amintiri dureroase; nu mai fusesem acolo din primii ani ai căsătoriei mele, dela moartea bărbatului meu. Şi timp de trei ani, până când a închis ochii, am căutat pe mama, nedeslipită dela căpătâiul ei, şi sufeream văzând că îngrijirile imi erau neputincioase, dar sufeream par'că şi mai mult — de ce n'aş mărturisi-o — fiindcă nu aveam pe Dinu lângă mine. Se vede că aşă vreà vieaţa: să priveşti mai mult înainte decât înapoi... Şi acum înţelegi?

MARIOARA

Da, înţeleg, nu te poţi împacă cu plecarea noastră. Dar vom lipsi numai două luni.

ANA

Nu vorbesc de călătoria voastră de nuntă, e firească. L'am sfătuit şi eu pe Dinu să plece. Când însă vă veţi întoarce, voi rămâneà singură in această casă mare, şi voi, copii mei, veţi stà departe de mine. Ce greu imi va veni să nu-l mai simt iarăşi pe Dinu in jurul meu!

MARIOARA

Încă de mică mi-am pierdut mama; n'am avut deci prilejul să mă bucur de mângâierile, de dragostea acea caldă de care se bucură atâţia copii mai norociţi ca mine. Dar din ziua in care m'ai strâns la piept, am simţit că am regăsit în d-ta o mamă. Vroiam tocmai să recâştig timpul pierdut, să trăesc in totdeauna lângă d-ta, in casa d-tale.

ANA

Lângă mine, in casa mea?

MARIOARA

Aceasta n'o spun sub impresia vorbelor ce le-ai rostit

acum, ci este una din dorințele pe cari încă din primele zile ale logodnei, am arătat-o lui Dinu, și Dinu a încuviințat-o și cu câtă bucurie încă, dar nu vroia să ți-o spue, decât mai târziu. Să te faci că nu știi nimic, nu e așa ?

ANA

A! iubita mea copilă. Vezi, nu îndrăznisem până astăzi... Dar cu cât se apropia ceasul despărțirii, cu atât mă muncea mai mult acest gând... Cum să-ți mulțumesc... Plâng de bucurie: iată cum îți pot arăta recunoștința mea... ș'apoi vei vedeà cât de puțin mă voi amestecà în vieța voastră... Eu nu sunt din acele mame cari privesc pe noră ca o rivală sau o vrăjmașă; sunt din acele cari văd într'insa un copil mai mult de iubit.

MARIOARA

Mamă!

SCENA IX

Aceleași, Dinu.

DINU (eșind din stânga și adresându-se prin ușă către bolnava rămasă în odaia de alături).

Imbracă-te; când vei fi gata, intră aci. Te aștept.

ANA

Ce e cu bolnava?

DINU

Rău.

ANA

Pierdută?

DINU

Aproape.

MARIOARA

Mai e totuși o speranță?

DINU

Atât de mică . . . Cu îngrijiri însă, cu îngrijiri multe,
ar putea, nu să scape, dar să o mai ducă puțin.

ANA

Și i-ai spus adevărul, după obiceiul tău?

DINU

Nu încă.

ANA

Ai să i-l spui?

DINU (cu glasul pe jumătate)

Nu cred.

ANA

D-rul Leandru avea deci dreptate că nu trebuie spus adevărul bolnavului.

DINU (acelaș joc).

Mi-e milă de dânsa.

ANA

Bine că ți-ai schimbat ideile Și cine ți le-a schimbat?

DINU

Experiența.

ANA

Experiența? Așa de repede?

DINU

Prea repede, da. Par'că mi-e și rușine.

ANA

Să nu-ți fie rușine de mai multă blândețe.

DINU (schimbând vorba)

Și acum lăsați-mă, căci am încă o vorbă cu bolnava.
(Ese Ana și Mărioara).

SCENA X.

Dinu, o bolnavă.

DINU (deschizând ușa din stânga)

Intră..... (Intră bolnava)..... Ia șezi. (Dinu ia o coală de hârtie și ncepe să scrie). Îți prescriu aci doctoriile pe cari le vei lua, precum și regimul ce trebuie urmat.

BOLNAVA (vorbind cu oarecare greutate)

Nu știu cum să-ți mulțumesc, D-le Doctor... Dumnezeu să-ți dea sănătate, noroc și viață lungă... (Un timp. Apoi pe când Dinu scrie). Cum mă găsești, D-le Doctor! (Dinu nu răspunde). Rău, nu e așa?

DINU (scriind inainte)

Nu.

BOLNAVA

Ba rău... Și de când mă tot caut... și e de geaba... Dar am atâta încredere în D-ta!... Eu n'aș fi îndrăznit, dar mama D-tale care e bună și miloasă, a voit cu ori-ce preț. Mi-a spus că ai mai vindecat pe un prieten al D-tale care suferea de aceeași boală....

DINU (acelaș joc)

Da.

BOLNAVA

Și când mă gândesc cum eram odinioară, și văd cum am ajuns acum, mă întreb de ce vreau să mai trăesc... Nenorocită, bolnavă, fără rude, fără prieteni... și totuși vreau să trăesc. (Dinu ridică ochii și privește pe bolnava) Pentru ce? Știu eu? Pentru că vieța e un obicei luat, pentru că mă tem de necunoscut, pentru că o clipă de bucurie răscumpără atâtea zile de durere, pentru că ființa omenească trage mereu nădejde... Speranță de vindecare desăvârșită nu pot avea.

DINU

Ba poți avea.

BOLNAVA

Știu că nu... Doar atâta îți cer să mă faci ca să o mai duc câți-vă ani.... câțiva ani... Nu e așa că se poate?

DINU

Te vei vindeca.

BOLNAVA

Mi-o spui ca să mă liniștești ... Nu, D-le Doctor, de vindecare nu poate fi vorba. Sunt osândită, o știu. Tata și bunicu-meu au murit amândoi de oftică.

DINU

Tata și bunicul?

BOLNAVA

Ce neomenie, ce grozăvie, ce nedreptate, să fii jertfa boalei altuia!

DINU (foarte turburat)

Da, e nedrept, e grozav!

BOLNAVA

Mulțumesc lui Dumnezeu că n'am avut copii, căci aș fi dus astfel mai departe molima. Vezi, știam cum îmi muriseră părinții, și ce însemnă o asemenea boală ... și totuși m'am măritat. Și după câțiva ani trebuia să duc la rândul meu povara moștenirii. Dar soarta, orcât de nemiloasă a fost, tot m'a cruțat puțin, căci neavând copii, nu pot fi invinuită că am fost față de dâșii o mamă criminală.

DINU (foarte turburat)

Taci, nu vorbi astfel!

BOLNAVA

Da, o mamă criminală, și m'ar fi blestemat de sigur copiii, tot așa precum uneori, în clipele de desnădejde, mi-am blestemat și eu părintele.

DINU (acelaș joc)

Taci... taci!...

BOLNAVA

De ce să tac ?

DINU

Fiindcă... fiindcă... îți face rău...

BOLNAVA

Da, ai, dreptate, mă simt istovită... Așa mi se întâmplă de câte ori pomenesc de biata mea soartă... Mă duc...

DINU

Da... du-te... și liniștește-te... și fii incredințată că te vei însănătoși.

SCENA XI

Acciași, Șerban.

ȘERBAN (intrând repede)

...Îți aduc o veste neașteptată... A! de știam că nu ești singur...

DINU

Doamna se duce.

BOLNAVA

La revedere, D-le doctor ; îți mulțumesc din adâncul sufletului.

DINU (remișându-i ordonanța)

Urmează cu luare-aminte tot ce stă scris aci, și peste vre-o cinci, șase zile, am să trec pe la D-ta.

BOLNAVA

Nu știu cum să-ți arăt recunoștința mea. Îți mulțumesc încă odată, D-le doctor (Ese).

SCENA XII

Dimu, Șerban

ȘERBAN

Cine e?

D'INU

O nenorocită care nu mai are decât câteva luni de trăit.

ȘERBAN

Sărmana! O fi mahnit-o veselia mea.

DINU

Când omul e nenorocit, nenorocirea lui îl stăpânește prea mult pentru ca să mai poată lua seama la mulțumirea sufletească a altora.

ȘERBAN

Și acum să-ți spun vestea.

DINU

Spune.

ȘERBAN

Mă însor.

DINU

Tu?

ȘERBAN

Da, eu. Ce zici de una ca asta?... Ciudat, nu e așa?

DINU

Ce ți-a venit?

ȘERBAN

Tu ești de vină.

DINU

Eu?

ȘERBAN

De când te-ai logodit, mama nu-mi mai da pace: „De ce nu te-ai însurâ și tu ca Dinu? Ce mai fiu, Dinu!“ Și așa mai departe... Vechiul ei cântec!... Ca să scap de atâtea muștrări, m'am hotărât să-i fac pe plac. La urma urmelor, nu e nici cea dintâiu, nu va fi nici cea din urmă a mea prostie.

DINU

O domnișoară?

ȘERBAN

O domnișoară. Nu o cunoști, nici eu nu prea. Frumușică, nu tocmai bogată, dar bine crescută. Semne particulare: nu cântă la clavier.

DINU

Și e lucru hotărât?

ȘERBAN

Nu încă.

DINU

Ce mai aștepți ?

ȘERBAN

Consimțământul tău.

DINU

Al meu ?

ȘERBAN

Consimțământul medicului.

DINU

Al medicului ?

ȘERBAN

Da. Ascultă-mă, să vorbim serios. Cunoști mare mea dragoste, recunoștința mea adâncă pentru tine. Știi că te-am privit și că te-am iubit ca pe un frate mai mare, că ți-am urmat întotdeauna sfaturile, și că am avut în tine o încredere oarbă. Am să-ți dau astăzi o nouă dovadă de această încredere, și să-ți cer la întrebarea mea un răspuns tot așa de sincer ca și demersul ce-l încerc acum pe lângă tine ? Ții minte de întoarcerea mea din Elveția, dela Davoz ?

DINU

Da, țiu minte.

ȘERBAN

Imi mergea mai bine, dar totuși nu eram încă vindecat. Eram într'o seară la tine acasă la Paris, și stăteam de

vorbă în odăița ta de student, numai noi amândoi. Imi amintesc cele mai mici amănunte din ziua aceea, căci cuvintele pe cari mi le-ai spus în acea seară, m'au mișcat așa de adânc, în cât mi-au rămas întipărite până astăzi în minte. Imi vorbeai de ultimele tale lucrări, de descoperirile și de teoriile tale asupra eredității cu un foc, cu un entuziasm!... Îți aduci aminte?

DINU (turburat)

Da, imi aduc...

ȘERBAN

Și de odată privindu-mă drept în ochi, mi-ai spus întocmai aceste cuvinte: „Șerbane, ești mult mai bine, dar nu încă bine de tot. În curând, cu oarecari îngrijiri te vei însănătoși, crede-mă, cu desăvârșire. Dă-mi totuși până atunci cuvântul tău de om cinstit că nu te vei însurà înainte de a-mi fi cerut învoirea. Nu trebuie să aduci boala în casă; e în interesul tău, al soției tale, al copiilor tăi“. Am înțeles îndată ce însemnau vorbele tale și ți-am dat cuvântul. Astăzi mă țiiu de el și te întreb: „Dinule, imi dai această învoire“?

DINU (foarte turburat)

Eu? eu? pe mine mă întrebi?

ȘERBAN

Ce? Nu sunt încă vindecat? Mi-ai ascuns oare adevărul când, examinându-mă acum câteva luni, imi spuneai tocmai altfel?

DINU

Ești sănătos, Șerban, îți jur că ești sănătos.

ȘERBAN

Și-mi dai consimțământul?

DINU

Ți-l dau.

ȘERBAN

Iți mulțumesc, Dinule. Nu-ți poti închipui ce bine-mi pare. Nu doar că mă temeam de răspunsul tău, dar imi simț acum conștiința așa de împăcată! Crede-mă, de nu ți-aș fi urmat sfatul de odinioară, de n'aș fi venit să-ți cer dezlegare, m'aș fi socotit cel din urmă mișel.

DINU (foarte turburat)

Șerban! Șerban!

ȘERBAN

Dar ce ai ?

DINU (stăpânindu-se)

Ești un om cinstit.... Vino în brațele mele....

ȘERBAN

Dinule ! (Se îmbrățișează) Și acum mă duc. Nu știi ce mulțumit sunt.. Păcat că e timpul scurt; am fi făcut nunțile împreună. (Ese).

SCENA XIII

Dinu, Ana, Marioara.

(Dinu coprins de o emoție puternică, stă pe gânduri. Apoi de odată, ca împins de o voință energică, deschide ușa din dreapta).

DINU

Mamă ! Marioară!

MARIOARA

Ce se întâmplă de ești așa turburat?

DINU

Să vă spun o veste: Șerban se însoară.

ANA

Cine ți-a spus-o?

DINU

Chiar el adineaori.

MARIOARA

Acum îți înțeleg emoția.

DINU

Nu o poți înțelege.

MARIOARA

De ce?

DINU

Mai venise Șerban pentru ceva: să mai ceară învoirea de a se însură.

ANA

Invoirea? Cum asta?

DINU

Îți aduci-aminte că Șerban fusese pe vremuri foarte greu bolnav. Pe când nu era încă pe deplin vindecat, îl sfătuisem, de teama mai întâiu a înrăirii stărei lui și apoi a con-

tagiunei și a eredității acestei boale, să nu se însoare mai înainte de a-mi fi cerut consimțământul.

ANA

Și 'i l-ai dat ?

DINU

Da, căci e vindecat.

MARIOARA

Ce purtare cinstită aceea a D-lui Roiu!

DINU

Nu e așa.... că e cinstită?

ANA

Căți alții în locul lui ar fi dat uitării un asemenea sfat.

MARIOARA

Fără a mai pomeni pe toți acei cari l'ar fi urmat poate dar cari, în caz de împotrivire a medicului, i-ar fi nesocotit povața, numai dintr'un egoism primejdios, și ar fi dus astfel boala mai departe.

DINU

Dintr'un egoism primejdios, sălbatec chiar, dacă vrei, dar firesc. Tot omul vrea să guste din acele fericiri, cari stau la îndemâna tuturor, căsătoria, iubirea, paternitatea.

MARIOARA

În dauna sănătății altora ?

DINU

Dar ce-i el de vină?

MARIOARA

Mai toți bolnavii poartă întru câtva răspunderea boalei lor.

DINU

Sunt alții însă cari duc pe nedrept cu dânșii germeni otrăvitori moșteniți din tată în fiu.

MARIOARA

Pe aceștia îi plâng din tot sufletul.

DINU

Mă mișcă așa de puternic mila D-tale!

MARIOARA

Te mișcă! De ce?

DINU

Fiindcă-mi liniștește remușcarea.

ANA

Remușcarea?

DINU

M'am purtat mișelește cu D-ta, Marioară

MARIOARA

D-ta!... Cu mine, Dinule!

ANA

Ce însemnează?...

DINU

Nu e așa, că nu te-ai indoit o clipă de iubirea mea? Când acum câteva săptămâni, ne-am mărturisit dragostea unul altuia, ai simțit, D-ta ca și mine, că nu se împreunau numai două mâni, ci că se legau două vieți... Doamne! ce depărtate îmi par astăzi clipele acele de fericire!

MARIOARA

Dinule..... prevăd că ai să mă faci să sufăr!

DINU

O să suferim grozav amândoi!...

ANA

Voi să suferiți? De ce?

DINU

Ai încredere în mine, Marioară, nu e așa? Îți dai prin urmare seamă că trebuie să fie puternic cuvântul care mă face să renunț la fericirea visată.

MARIOARA

A! Dinule, n'aveam dreptul să mă tem de fericire prea mare?

ANA

Dar ce însemnează aceasta? Vorbește odată.

DINU

A! da! am să vorbesc... Tot chinul bietului meu suflet,

toată nemernicia lui, toată revolta lui în sfârșit, am să vi le desvelesc fără rușine în toată goliciunea și uriciunea lor. Frumos n'are să fie, nici curat, v'o spun dinainte... Îți amintești, Marioară, ziua în care ne logodisem.

MARIOARA

Frumoasa zi!...

DINU

In aceeași zi eră să nască și să piară totodată fericirea mea.

ANA

Să piară?

DINU

Cine nu știe cum se pun mai toate căsătoriile la cale? Două ființe se întâlnesc, se simt atrase una spre alta, fie prin foloase materiale, fie prin o pornire, uneori a simțurilor, câte odată și a sufletelor... și e de ajuns. Dar ce cunoști din aceste ființe, din inima, din cugetul și mai cu seamă din sănătatea lor? Doar chipul, înfățișarea; doar ceeace poți prinde dintr'o intimitate de trei, patru săptămâni, în care și unul și altul își stăpânesc și și încătușează firea. Dar în adâncimea sufletului lor, ce soiu de conștiință trăește? Dar în vinele lor ce fel de sânge curge? De ai fi fost ispășită, Marioară, să pui o așa întrebare și să capeți și un răspuns, ai fi descoperit în mine porniri de mișel și stigmatе moștenite de nebun.

MARIOARA

D-ta! Dinule!

ANA

Tu, mișel! Să nu-l crezi, Marioară! Că părintele său a murit nebun, da, nu tăgăduesc. Am ascuns și eu adevărul, cât am putut. Ș'apoi? E vre o rușine?

DINU

Dar a murit și bunicul tot nebun.

ANA

De unde știi?

DINU

Dela bătrânul servitor care-l îngrijise și de urma cărui
am dat la țară.

ANA

De ar fi și așa, cu ce scop mi le spui toate acestea?

DINU

Cu ce scop?... Duc grozava povară a unei asemenea
eredități.

ANA

Nu e nici o ereditate, mi-ai spus-o chiar tu.

DINU

Te-am mințit spre a-ți smulge adevărul.

ANA

Tu! tu! M'ai mințit!

DINU

Îți cer ertare, mamă. Am făcut o ticăloșie... Da, te-am
mințit, te-am mințit ca să pot afla... Și te tot întrebam
și mi dădeai amănunte, și încetul cu încetul mă încredințam
că nebunia de care murise tata era cea mai ereditară din
toate... A! da! am vrut să știu odată adevărul, eu, care
mă tot laudam că-l spun bolnavilor mei... Văd acum ce

e... E grozav... De ce n'am avut îndată curajul, Marioară, de a strică logodna? De ce? Fiind că te iubeam...

MARIOARA

N'ai nevoie să te desvinovățești.

DINU

Te înșeli; m'am purtat ca un ticălos cu D-ta. Dar ticălos m'am purtat și cu mine însu-mi.... Muncisem ani întregi spre a descoperi un adevăr științific, cercetasem, adâncisem, și rezultatele muncii mele pe cari eră să le arăt în prelegerile dela Universitate, în cartea mea ce sta să apară, toate cercetările acele cu care mă făleam, am căutat de odată, dintr'un egoism fricos, să le nimicesc, să le distrug cât mai repede. (Mișcare din partea Anei) A! lasă-mă să vorbesc... Am vrut — ascultați-mi toată spovedania -- să mă conving pe mine însu-mi despre falsitatea cercetărilor și încheierilor mele. Toate câte puteau întări părerea mea științifică de odinioară le dădeam la o parte; de cel mai mărunț indiciu însă care ar fi putut-o zdruncina, mă agățam cu o patimă desnădăjduită.... Și în lupta aceasta, care nu eră decât lupta dintre omul de știință și ființa omenească, ajunsese cea din urmă să biruiască.... Deschiderea cursului meu dela Facultate am amânat-o în două rânduri, de frică și de zăpăceală. Nu mai știam ce părere să desvolt, și apoi simțiam că toate privirile erau să se îndrepteze spre mine, nu pentru a cunoaște adevărul științific, ci spre a afla ce crede despre ereditatea nebuniei fiul nebunului... Cărții mele, îi schimbam pe nesimțite încheierile. Adineori tocmai venise dela tipografie un lucrător și-mi arăta nepotrivirea trecută de mine cu vederea între două cifre cari se băteau cap în cap: cea d'ntăiu, sinceră, eră rezultatul unei munci neobosite de ani de zile; cea d'a doua, mincinoasă, fusese ticluită de mine, fără nici un temei științific, dar sub îndemnul spaimei.

MARIOARA

Cine-ți spune că n'ai descoperit tocmai acum adevărul

DINU

Cine mi-o spune? Conștiința mea de om cinstit. De când se tot frământă! A izbucnit în sfârșit și ea! De altminteri, o vorbă eră de ajuns ca să o trezească. Acea vorbă a rostit-o Șerban, când îmi cerea învoirea de a se căsători. A mai rostit-o și bolnava ta, victimă și dânsa a unei boale moștenite... Dar astăzi răsufli și eu; de trei săptămâni trăiam într'o minciună și o fățarnicie de fiecare clipă.... Imi pare că, jertfindu-mi astăzi fericirea, îmi răscumpăr ticăloșia.... (Cu durere) Și acum, Marioară, iartă-mă... și nu te mai gândi la mine, precum voi eu căută și eu, dar cu câtă durere, să te scot din mintea și inima mea.

MARIOARA

Să fie cu putință!

ANA

Te mândrești cu conștiința ta de om cinstit! Crezi tu oare că e cinstit să-ți retragi cuvântul dat și să jertfești fericirea, liniștea, reputația Marioarei — căci cine știe ce va șopti și lumea — unor ipoteze științifice așa de slab statornicite încât poți trece cu ușurință dela una la alta?

DINU

Tu, mamă, să mă sfătuești astfel!

ANA

Da, eu! Câți copii de nebuni, sănătoși la minte, n'am întâlnit, sănătoși ca noi toți, ca mine, ca Marioara, ca tine, da, ca tine, căci eu te cunosc. Îți cunosc cugetările, îți cunosc simțimintele: eu ți le-am dat. Și-ți este mintea luminoasă, și-ți este conștiința senină, și n'am nici o grijă pentru tine. Nu te-am născut oare eu din carnea mea, din sângele meu? Și eu nu sunt nebună. Tatăl tău? Dar care e partea lui pe lângă a mea? Luni, luni întregi te-am purtat în pânțele, și într'o reculegere de fiecă clipă, te-am zămislit

cu dragoste, cu evlavie, pot zice. Și ai fi, tu, fiul lui mai mult decât al meu? Asta! nu! nu! De aceea, fii fără teamă, Dinule, gonește-ți vedeniile și aruncă-te în brațele Marioarei. (De aci înainte și până la sfârșitul scenei, Ana stă aproape nemișcată în prada unei emoții puternice).

DINU

Nu, mamă! Suferințele tatălui meu ți-au otrăvit viața. N'am dreptul, când știi ce soartă m'așteaptă, să-mi chinuesc la rândul meu nevasta.

MARIOARA

Soarta ce te așteaptă? O știi... din dragostea puternică ce-mi stăpânește sufletul.

DINU

Judeci cu inima, iar nu cu mintea.

MARIOARA

Par'că mintea nu-mi spune că sunt și excepții.

DINU

Așa de puține, încât nu am dreptul să mă pun la adăpostul lor.

MARIOARA

Apoi chiar de ar fi cum zici, atâta lucru știu și eu că o astfel de boală nu izbucnește de cât în anumite condiții de neliniște, de neazuri, de suferințe; ei bine, lasă-mă să-ți fac viața dulce și ușoară, să te feresc de orice supărare, să te păzesc cu dragoste în potriva oricărei turburări sufletești.

DINU

Toate sunt în zadar. Devotamentul și iubirea D-tale n'ar împiedică nimic.

MARIOARA

Așa crezi D-ta, Dinule. Fie; dar până atunci n'avem oare ani întregi de trăit în deplină fericire?

DINU

Ani de fericire, cu această vecinică amenințare asupra capului meu? Nu, Marioară, nu! Ș'apoi vorbești de ani de fericire! De unde știi? Câteva luni, câteva zile poate.

MARIOARA

Să trăim și acele puține zile.

DINU

Și când mă va lovi boala?

MARIOARA

Atunci voi fi lângă D-ta spre a te îngriji și a te vindeca.

DINU

A mă vindeca! Ce zici, mamă, tu care ai vrut să vindeci pe tata, și ai văzut cum a murit.

MARIOARA

Taci, Dinule, nu mai vorbi astfel! De-ai ști cât sufăr!... Nu-ți poți da seamă de jertfa ce mi-o ceri.

DINU

Imi jertfesc și eu dragostea. Dar nu suntem numai noi doi în joc, eu osândit și D-ta resemnată, mai vor fi și copiii. La dâșii nu te-ai gândit... Când vom ține în brațele noastre pe bieții noștri copilași, când îi vom mângâia pe frunte, nu

ne vom simți oare criminali de a fi aruncat în acele frunți
germeni de nebunie?

MARIOARA

Copiii!

DINU

Ispăși-vom păcatul nostru, dacă vom fi izbutit să le ascundem adevărul? S'apoi de l'ar afla vreodată, precum l'am aflat și eu, putea-vom înfruntă privirile lor nenorocite și vecinica lor învinuire de a fi căutat fericirea în afară de ceea ce eră datoria noastră?

MARIOARA

Copiii!

DINU

Vezi, Marioară, trebuie să ne supunem soartei.

MARIOARA

Dar nu pot, nu pot... Prea e aspră!

DINU

De ce să ne zbatem mai departe în frământări zadarnice?
S'a sfârșit cu fericirea!

MARIOARA

S'a sfârșit?

DINU

Trebuie să se sfârșească! Nenorocirile ce ne-ar așteptă,
nu se pot pune în cumpănă cu durerea de azi.

MARIOARA

Nu mă mai vrei?

Fii tare, Marioară.

DINU

Doamne!

MARIOARA

Uită-mă.

DINU

Să te uit eu!

MARIOARA

DINU

Vom fi suferit grozav, dar cel puțin vom fi avut mângâierea că ne-am purtat cinstit...

MARIOARA

Nu mă mai vrei!... Să știi, însă Dinule, că nu te-am iubit decât pe D-ta... că nu voi iubi pe altul... și că toată vieța mea, îți voi rămânea credincioasă.

DINU

Nu.... Nu te mai gândi la mine. Mie, fericirea nu mai îmi este îngăduită; D-ta mai ai dreptul să nădăjduiești...
(Ese disperat).

SCENA XIV.

Ana, Marioara

MARIOARA

Dinule! Dinule!

ANA (ca deșteptându-se dintr'o cugetare lungă și dureroasă)

Aibi incredere, Marioară, ți-l aduc eu înapoi!...

Cortina.

ACTUL III.

Acelaș decor ca la actul II.

SCENA I

Ana, Dr. Leandru.

ANA

Toate aceste argumente, doctore, ii le-ai arătat și lui Dinu.

LEANDRU

Toate, absolut toate.

ANA

Și nu i-au zdruncinat părerile?

LEANDRU

De loc... De altminteri socotesc că orice discuție cu dânsul asupra acestei chestiuni ar fi de aci înainte nu numai nefolositoare, dar chiar primejdioasă.

ANA

Primejdioasă ?

LEANDRU

N'ar aveà alt rezultat decât ca să-i îndârjiască încăpățanarea.

ANA

N'are încredere în d-ta?

LEANDRU

Nu prea. Sunt medic; față de mine amorul propriu al omului de știință este un joc.

ANA

Atunci, ce e de făcut?

LEANDRU

Spune-mi mai întâiu cum îi este?

ANA

De câteva zile, mai întristat ca oricând. Nu mai doarme. Azi noapte am văzut lumină la dânsul până pe la trei. Nu-l mai interesează nimic, stă pe gânduri ceasuri întregi, nemșcat. Doar prietenul lui, Șerban Roiu, îl mai înveselește câte odată. Îți aduci aminte ce desnădăjduit eră în primele zile după ce se stricase logodna. Îi trecuse deodată, și timp de vre-o două, trei săptămâni, se înviorase din nou... și acum iarăși abătut... Ce e de făcut?

LEANDRU

Așteaptă. Ai luat minunata hotărâre de a plecă cu dânsul; sunt incredințat că o călătorie îi va schimba gândurile. Aci în țară, toate câte-l înconjoară îi reamintesc clipele dure-roase prin cari a trecut, aflarea adevărului, logodna pusă la cale, ș'apoi stricată... Pe când pe drum, atenția lui va fi neîncetat deșteptată. E un spirit luminat. Priveliștile și frumusețile de tot soiul pe care va avea prilejul să le admire îi vor mută gândul dela boala ce-și închipuește că o are și poate că astfel i se va înveseli din nou firea.

ANA

Poate? Se vede că nici d-ta nu ești sigur.

LEANDRU

Ce să-ți spun? Am examinat cu luare aminte pe Dinu, l'am studiat, am stat mult de vorbă cu dânsul. N'am des-

coperit până acum nici una din ciudăteniile, din turburările acelea cari sunt adeseori semnele prevestitoare ale boalei.

ANA

Dar Dinu nu e și nu va fi nebun... Il cunosc mai bine ca d-ta.

LEANDRU

Totuși...

ANA

Totuși?

LEANDRU

Prea se cufundă, prea se încăpățânează în acelaș gând, și nu e bine.

ANA

De ce?

LEANDRU

Am să-ți vorbesc lămurit. D-tale îți datoresc adevărul, și ți-l datoresc fiindcă acolo unde medicul rămâne neputincios, poate să interviev adeseori cu succes o mamă. Mă pun în cazul cel mai favorabil, în cazul în care, partea mamei în zămisirea copilului fiind covârșitoare, am putea face abstracție de orice antecedente ereditare, de orice predispoziție. Ei bine, cred de datoria mea de a te înștiința că o idee fixă de soiul ideei ce frământă pe Dinu poate, chiar la un om cu desăvârșire sănătos, să producă cu timpul turburări primejdioase.

ANA

Crezi?

LEANDRU

Sunt sigur.

ANA

Dar ce soi de turburări?

LEANDRU

Turburări intelectuale.

ANA

Cari să-i intunece mintea ?

LEANDRU

Da.

ANA

A! Doamne !

LEANDRU

Dacă ți-am spus-o, este că prin puțină supraveghere și vigilență, prin distracții, buniocă călătorii, se pot îndepărta vedeniile îngrijitoare care-i otrăvesc liniștea... Ș'apoi încă un sfat : vezi... nu prea-l lăsă singur în fața gândului, în fața chinului lui.

ANA

O! nu, n'am să-l las... și dacă depinde numai de mine, am să-mi scap băiatul, fii sigur... Iată că s'a întors; îl aud alături.

LEANDRU

Mă duc, mai bine să nu ne vadă împreună.

ANA

La revedere, doctore.

LEANDRU

Când plecați?

ANA

La sfârșitul săptămânei, așa fusese vorba.

LEANDRU

Ne mai vedem până atunci... La revedere. (Ese)

SCENA II

Ana, Dinu.

DINU (tras la față, are înfățișarea îngrijată)

Bună ziua, mamă!

ANA

Bună ziua, Dinule. Dar ce ai?

DINU

Nimic.

ANA

Nu ți-e bine?

DINU

Puțină oboseală; am avut treabă multă.

ANA

Ce fel de treabă?

DINU

Niște afaceri de regulat.

ANA

Nu puteai să le amâi?

DINU

Trebuiau isprăvite astăzi.

ANA

Ești mulțumit că pleci.

DINU

Da.

ANA

Schimbarea de aer are să ți facă bine, nu crezi?

DINU

Cred.

ANA

Dar de ce ești așa de măhnit? Te a supărat cineva?

DINU

Nimeni.

ANA

Te supără poate întrebările mele?

DINU

De loc.

ANA

Văd că n'ai chef de vorbă. Te las.

DINU

Șerban n'a fost pe aci?

ANA

Uitasem să-ți spun. A telefonat adineaori că vine; te roagă să-l aștepți. (Ese).

SCENA III.

Dinu, Zoe.

(Dinu se îndreaptă spre birou, în chiar acea clipă intră Zoe).

DINU

D-ta! D-ta aci!

ZOE

Nu mă așteptai, nu e așa?

DINU

Ce nesocotință! De te va fi zărit cineva?

ZOE

Pentru cine te îngrijești? Pentru mine, or pentru d-ta?

DINU

Ce vrei?

ZOE

Prezența mea îți este nesuferită, nu e așa?

DINU

Mărturisesc că nu mă așteptam să te văd aci în momentele de față.

ZOE

Îți mai aduci aminte de prima mea vizită în chiar această cameră acum cinci săptămâni. Această vizită îți turbură atunci doar liniștea; cea de azi îți turbură conștiința.

DINU

Te înșeli.

ZOE

Cu atât mai rău. Aveam despre D-ta o mai bună părere.

DINU

Te rog să-mi lămurești.....

ZOE

Ce cauți aci?

DINU

Da; îmi inchipuiam că după ultima mea scrisoare...

ZOE (Scoțând din sân un pachet de scrisori).

A! da, ultima scrisoare... O am aci cu celelalte, Ți le-am adus toate înapoi; de aceea am și venit... Multe nu sunt; trei numai, trei săptămâni de dragoste, trei scrisori, una de fiecare săptămână; cea dintâi scrisă cu o căldură care, îți mărturisesc, mă turburase și chiar mă speriasc; cea d'a doua o amânare de întâlnire; cea d'a treia, scrisoarea de concediu. Nici măcar politicoasă cea din urmă; e și răutăcioasă și brutală.

DINU

Nu sunt om fățarnic și fățarnic așa fi fost de prelungeam mai departe o situație falsă.

ZOE

Imi scrii că nu mă mai iubești; fie. Dar ce nevoie să-mi mai spui că nu m'ai iubit nici odată?

DINU

Eră mai cinstit.

ZOE

Nu cunosc oameni mai nesuferiți decât acei cari neconținut pomenesc de cinstea lor. Știi ce ar fi fost mai cinstit? Să mă lași în pace. Te-ai folosit de o declarație de dragoste neroadă, declarație oare cum retrospectivă, pe care ți-o făcusem când erai logodit și când îmi închipuiam că nu putea avea vr-o urmare, te-ai folosit de dansa spre a-mi zăpăci viața.

DINU

Spre a-ți zăpăci viața?

ZOE

Neapărat. O legătură de dragoste te cam scoate din obiceiuri... După opt zile dela stricarea logodnei ai venit pe neașteptate la mine. Am rămas atât de surprinsă când te-am văzut intrând, încât nu mi-am venit în fire decât... după ce îți căzusem în brațe... Eră prea târziu. Am păcătuit cam repede, nu e așa? și din acea pricină, te-ai îndoit de dragostea mea... Să știi dela mine... femeile cari zic că iubesc dar cari se lasă ceva mai greu, sunt acele cari pun amorul lor propriu mai presus de amorul lor.

DINU

M'ai iubit? D-ta?

ZOE

Ce înțelegi prin a iubi? Dacă ți inchipuești prin aceasta o patimă nebună care se ascunde și se pitulește, care se hrănește numai și numai din dragoste, care nesocotește toate piedicele, ba chiar le și scornește spre a le putea învinge, care nu mai vrea să înceteze și nu se obosește nici odată, atunci de sigur nu te-am iubit nici eu. Înțelegi că îndatoririle și indeletnicirile unei femei care trăește în lumea mea nu-i îngăduesc o asemenea legătură. De te-aș fi iubit astfel, m'aș fi supus eu cu atâta resemnare la concediul cam brutal pe care mi l'ai dat? Ferească Dumnezeu! Aș fi venit aci pornită pe ceartă, ți-aș fi spart câteva obiecte de artă, ți-aș fi scos ochii și aș fi leșinat într'o criză de nervi. Și totuși, vezi, eu te-am iubit; după felul meu, bine înțeles.

DINU

Și care-ți este felul?

ZOE

Felul de a iubi ce se obișnuiește în lumea noastră. O legătură de dragoste devine atunci un soi de petrecere în care se amestecă puțină curiozitate, ceva vanitate și un pic de iubire.

DINU

Și cu asemenea dragoste căutai să mă stăpânești, pe mine care vroiam să fiu iubit, care aveam atâta nevoie de a fi iubit.

ZOE

Aș fi încercat și eu să pun în legătura noastră ceva mai multă însuflețire, dacă cu toată mintea mea ușoară, n'aș fi înțeles dela început cam ce vroiai, ce așteptai de la mine. Eram chemată să alin necazul logodnicului. Nu eram pentru D-ta decât femeia care mângăie.

DINU

Nicidecum. Aș fi vrut să fii femeia care vindecă.

ZOE

Nu e tot una?

DINU

Nu; e vorba de alte dureri, de niște chinuri pe cari nu le poți bănuî. De ce nu ți-aș mărturisi-o; am căutat, am vrut să le uit... în brațele D-tale... Nu-mi spuseseși pe vremuri tocmai D-ta, că mi-ai fi adus o rază de veselie în viață? Ei bine, am alergat după acea rază... trăgeam nădejdea să pot găsi odihna sufletească în legătura noastră de dragoste. Suferința mea din nenorocire a fost mai covârșitoare decât dorința și putința mea de a mai iubi.

ZOE

De mi-ai fi împărtășit această suferință a D-tale, ași fi căutat să o alin.

DINU

Dar nu puteam.

ZOE

Nu m'ai crezut niciodată vrednică de cea mai mică dovadă de încredere; nici până azi nu mi-ai spus adevăratele cuvinte pentru cari ai rupt cu D-șoara Iordan. Ți-a plăcut mai bine să lași lumea să scornească și să bârfească. Aveai dreptate. Sunt eu o femeie serioasă? Eu sunt în ochii D-tale tot copila din Cismegiu, gata pentru un capriciu să-și frângă un braț sau un picior... Ș'apoi la ce ne mai jeluim? Să ne oprim aci... Ne-am înșelat amândoi... Fiecare dintre noi caută în această legătură altceva decât ceea ce a găsit... Mă duc... Ți-am dat scrisorile D-tale... Dă-mi acum și pe ale mele...

DINU

Nu le mai am... Le-am ars.

ZOE

Le-ai arș?

DINU

Da, îți jur, fii fără grijă.

ZOE

Le-ai și ars? Așa de repede? Doamne! ce loc neînsemnat mi-ai dat în viața D-tale.

DINU

Trebue să mă erți; sunt nenorocit.

ZOE

Nu ești nenorocit, îți este firea nenorocită... Te plâng... Mi-e milă de D-ta... La revedere. (Ese).

SCENA IV

Dinu, apoi Șerban.

(Dinu, după ce a rămas câteva clipe pe gânduri, coboară încet spre biuro, se așează stăpânit de o puternică emoție, privește cu durere spre ușa prin care a eșit maica sa, ia o hârtie de scrisoare, și începe să scrie).

DINU (scriind)

„Iubita mea mamă“ ...

(Dinu urmează cu scrisul înainte. Trec astfel câteva momente; apoi Șerban intră).

ȘERBAN

Ți-am primit scrisoarea și iată-mă. Adevărat că pleci?

DINU

Da.

ȘERBAN

Pentru mult timp?

DINU

Da.

ȘERBAN

Minunată idee! O călătorie, nu mă îndoesc, te va îndreptă. Mult te-ai schimbat de câtva timp, dragă Dinule!... De cinci săptămâni de când ai rupt cu D-șoara Iordan, nu te-ai mai întâlnit cu dânsa?

DINU

Nu.

ȘERBAN

Cu cât mă gândesc mai mult la toate motivele pe cari mi le-ai dat spre a-ți justifica purtarea față de dânsa, cu atât mai puțin te înțeleg.

DINU

Nu mai stărui, te rog; e de prisos. Ți-am spus adevărul ca celui mai bun al meu prieten. Am discutat împreună. Nu te-am convins; nu m-ai convins. Să ne oprim aci.

ȘERBAN

Fie. Dar nu e păcat să-ți prăpădești astfel viața?

DINU

Tu să-mi faci muștrări?

ȘERBAN

Vreau să vorbesc de pretinsa ta boală, de inchipuirile tale, pe cari le tot sgândărești. Știu că tocmai mie nu mi se cuvine să te invinuesc că nu te-ai însurat. Tu aveai cuvinte, foarte neîntemeiate după mine, pentru a strică logodna, pe când eu, ne mai dând urmare proiectului meu de căsătorie, nu prea aveam vre-o scuză. Foarte drept. Totuși, eu nu iubiam și nu eram iubit, ș'apoi nici mâna fetei nu o cerusem încă.

DINU

Știi că până în ziua de astăzi, n'am înțeles de ce nu te-ai mai logodit.

ȘERBAN

Par'că eu am înțeles-o! Lipsă de pregătire și de convingere pe semne. Mi-am dat seamă că nu eram copt încă pen-

tru o așa sarcină uriașă. Ș'apoi mi-o fi înrăurit hotărârea și împrejurarea următoare: în clipa în care eră să mă hotărâsc, mi-a eșit mama fetei înainte, și în ziua aceea am privit la dansa mai mult ca de obicei. Nu mă izbise încă marea asemănare dintre fată și mamă... ca două picături de apă... mai groasă însă mama, mai bătrână, mai urită. Am incremenit și am închis ochii. Și mi-am inchipuit îndată pe aceea care eră să-mi fie într'o zi soție, ajungând la vârsta mamei într'acelaș hal de îngroșare, de gârbovire, de slujenie. Și această apropiere fulgeratoare a fost fatală fetei. Mult e înrăurit, une-ori, și viitorul fetelor de chipul și înfățișarea mamelor...

DINU

Dar maică-ta, D-na Roiu, ce zice de hotărârea luată de tine?

ȘERBAN

Cam supărată la început, dar mult mai puțin decât mi-ași fi inchipuit; și aceasta ți-o datoresc și ție.

DINU

Mie?

ȘERBAN

De sigur: îmi scuzam purtarea cu a ta. Te hotărâseși și tu să nu te mai însori; luam pilda dela tine. Și astfel i-am cam închis gura... Și acum, spune-mi, n'ai băgat de seamă că există un oarecare paralelism între viețile noastre?

DINU

Un paralelism?

ȘERBAN

Suntem de aceeași vârstă; amândouă orfani de tată; am învățat împreună la liceu; tot împreună am pornit la studii în străinătate; studiile tale erau mai complicate, mai lungi; totuși, în dorul meu de simetrie și pentru a le putea termina împreună, am fost de mai multe ori trântit la exa-

men; ne-am întors împreună în țară și eră să ne însurăm de odată. Eră par'că firesc ca tot împreună să renunțăm la ideea de a ne căsători.

DINU

Atunci de aș muri, ai împinge tu oare paralelismul așa de parte în cât...

ȘERBAN

O! nu, nu! căci n'ai mai fi față, ca să-l poți constată.

DINU

Ascultă, Șerbane, să lăsăm glumele și să vorbim serios.

ȘERBAN

Văd că azi n'ai chef și că n'am izbutit, ca de obicei, să-ți descrețesc fruntea.

DINU

Ți-am scris fiindcă voiam să-ți incredințez ceva.

ȘERBAN

Ce anume?

DINU

Plec. Nu știu dacă mă voi întoarce vreodată.

ȘERBAN

Glumești?

DINU

De loc. Trăesc cu germenii unei boale care mă poate doborî pe neașteptate.

ȘERBAN

Iar începi?

DINU

Sunt medic, știu ce vorbesc. (Dându-i o chee) Iată această chee: ți-o încredințez; e cheia bibliotecii mele. Aci, în acest sertar din dreapta, vei găsi niște hârtii. Printre ele, actele de proprietate ale moșiilor mele precum și testamentul meu.

ȘERBAN

Până când să-ți ascult neroziile?

DINU

Toate afacerile mele sunt în deplină regulă. În hârtiile mele, vei găsi arătate unele dorinți.

ȘERBAN

Nu-ți poți închipui cât mă măhnești, Dinule.

DINU

Făgăduiește-mi că vei îndeplini aceste dorinți, alt ceva nu-ți cer.

ȘERBAN

Îți făgăduiesc tot ce vrei, căci sunt încredințat că în curând te vei întoarce printre noi, zdravăn și plin de vioiciune, așa cum te-am cunoscut în totdeauna.

DINU

Îți mai dau o însărcinare, ceva mai gingașă. În caz de... nenorocire, caută de te întâlnește cu Marioara; spune-i să mă erte pentru tot răul ce-i l'am pricinuit; spune-i că ultima mea cugetare limpede va fi fost pentru dânsa.

ȘERBAN

Și când pleci?

DINU

În curând.

ȘERBAN

In orice caz nu înainte de sfârșitul săptămânii? Ești pornit astăzi pe gânduri negre. Îți iau cheia ca să-ți fac pe plac. Dar poimăine, să știi că ți-o aduc înapoi.

DINU

E de geaba... (Cu deosebită Induioșare) Îți mulțumesc din adâncul sufletului.

ȘERBAN

La revedere, Dinule! (Ese)

SCENA V

Dinu, apoi Ana.

DINU

(Rămas singur și adâncit în grele gânduri, el se îndreaptă încet spre birou, se așează iarăși pe scaun și își scrie înaltele scrisoarea întreruptă. Ajungând la sfârșitul ei scrie aceste ultime cuvinte pe care le rostește cu glas tare:

„Iartă-mă mamă, iartă-mă!”

(Cu lacrămile în ochi, recitește încet scrisoarea, și o lasă în evidență pe birou. Apoi deschide un sertar și scoate dintr'insul un revolver pe care-l pune pe masă. Se scoală de pe scaun și încet, cu băgare de seamă, se duce de închide cu cheia mai întâiu ușa din fund, apoi pe cea din dreapta. Pe când Dinu mergea dela o ușă la cealaltă, Ana a intrat fără șgomot din stânga. Privirile ei cad îndată asupra revolverului și asupra scrisorii pe care o citește repede, îngrozită).

ANA (cu un șipăt sfâșietor)

A! Dinule!

DINU

Mamă!

ANA

Tu! Dinule!... Vrei să te omori!... vrei să te omori!... Tu!... copilul meu! iubitul meu copil!... Nu, nu e cu puțință... E prea îngrozitor!... Visez, dar spune-mi că visez! (Dinu tace) Cum, nu-ți e milă de mine? (Plânge)

DINU

Dar de mine cui e milă ?

ANA

Taci ! taci ! Ce nedrept ești !

DINU

Sufăr prea mult !

ANA

Suferi !... Par'că ești singurul... și ce mai suferință !... O suferință pe care deaîntregul ți-ai urzit-o singur și pe care neîncetat o hrănești din inchipuirile tale... Dar eu ? Crezi tu oare că eu n'am cunoscut durerea, nu aceea ce-și ia izvorul într'un exces de sensibilitate vecinic sgândărită, ci durerea adevărată, aceea care te doboară și te strivește, și în contra realității căreia n'ai cum să te aperi... Și totuși m'am luptat și am trăit... De mi-ai cunoaște viața !... Puteam să mă omor și eu în clipele de prea mare desnădejde. De ce nu ?... N'am vrut... din cauza ta... din cauza ta numai, căci aveai nevoie de mine... Și iată-mi răsplata !... Erai gata să mă lași singură pe pământ, fără sprijin, fără mângăere la bătrânețe... A ! îmi inchipuiam că ți-am dat o altă inimă decât aceea pe care o descopăr acum în tine.

DINU

M'am luptat și eu, cât am putut. Dar astăzi îmi sunt sleite puterile.

ANA

Ți le-a sleit încăpățănarea ta într'o inchipuire neroadă !

DINU

De vină nu sunt eu ! Sunt o victimă nenorocită care se zbate -neputincioasă în potriva unei soarte nedrepte care o sugrumă.

ANA

Tu o victimă! De unde? Fiindcă așa zici tu!

DINU

Așa zice știința.

ANA

Nu vreau să aud de o știință care, în loc de a mângăia și a vindeca ființa omenească, o chinuește. Ș'apoi ce știință! Știința ta, proaspătă doar de câțiva ani!

DINU

A mea, și a celorlalți medici.

ANA

D-rul Leandru a fost de altă părere.

DINU

Acela m'a mințit, după cum minte pe toți bolnavii lui

ANA

Totuși, la început i-ai cerut sfatul.

DINU

Tocmai ca să-mi mință; aveam nevoie de a mă înșelă pe mine însu-mi.

ANA

Dar ceilalți medici?

DINU

Ceilalți? Colegilor mei cari mă pizmuesc și mă urăsc, să le dau pradă suferința mea!

ANA

Consultă pe cei din străinătate.

DINU

Și ce au să-mi spue? Că boala este ereditară în cutare sau cutare proporție. Imi vor da cifre. Cifrele acelea le cunosc ca și dâșii, mai bine ca dâșii.

ANA

Cifre! Par'că ființa omenească este o formulă matematică sau chimică, par'că n'o poate înrăuri nici educația, nici mediul, nici felul traiului.

DINU

Toate aceste elemente pot întârziă boala, dar nu o pot împedica... Nu, nu, în zadar... Argumente nu mai căută. Ar fi de prisos... Argumentele trebuiau găsite atunci când te-ai măritat.

ANA

Dinule!

DINU

Tata erà bolnav când l-ai luat.

ANA

Erà sănătos.

DINU

Dar știi de socrul tău.

ANA

Nu știam nimic; trăia la țară. Deabia mai târziu, după nuntă, am aflat.

DINU

Dar părinții tăi cunoșteau, de sigur, adevărul... Și au consimțit la această căsătorie?... Iubiai, se vede, pe tata!

ANA

Nu... nu-l iubiam.

DINU

Ți-au siluit voința!... Sărmana mea mamă. Tata eră bogat... Acum înțeleg... A! părinții! Banul, banul, alt gând n'au. Ce mișelie!

ANA

Taci, Dinule!

DINU

Lasă-mă să blestem; n'am cerut să trăesc... și tu, sfânta mea mamă, mă sfătuiai totuși să iau pe Marioara, mă împingeai la acest pas urăcios.

ANA

Dar încă odată, Dinule, tu ești sănătos!

DINU

Astăzi fie, dar mâine, dar poimăine... Sunt de 30 de ani, boala poate să mai izbucnească până la 40... Să trăesc până atunci cu groaza în sân! Să mă deștept în fiecare zi cu aceeași idee: ieri n'a fost, va fi poate azi. Ce înspăimântător!... Ș'apoi când va sosi ceasul năpraznic, când mă gândesc că totul va fi mort în mine...

ANA

Nu mai vorbi așa!

DINU

Moartă inteligența, moartă sensibilitatea, moartă cugetarea mea de care sunt așa de mândru, și că voiu execută

totuși mai departe mișcările vieții, ș'apoi când mă mai gândesc că-ți voi încurcă și otrăvi traiul, precum ți l'a otrăvit tata... A! de ce ai intrat aci adineaori? De ce n'ai zăbovit cu un minut numai... Tot chinul mi s'ar fi dus acum...

ANA (cu un șipăt de groază și agățându-se desnădăjduită de Dinu)

A! nu! nu! Dinule! Asta nu!... Tu să te omori... Dar nu se poate! Nu trebuie!... nu vreau! n'ai dreptul... Nu te am decât pe tine în lume... Vezi, par'că m'a ascultat Dumnezeu, și are să mă asculte mai departe... par'că dânsul m'a trimis aci ca să te împiedic. Toată noaptea m'am rugat de dânsul. Ascultă, să plecăm, departe, departe de tot... Ești o fire setoasă de frumusețe; o să avem prilejul de a privi la atâtea lucruri plăcute și frumoase. Vei vedea cum îndată ți se va deschide iarăși poșta de viață... Dar până atunci să-mi juri că nu vei mai încerca... A fost, nu e așa, o clipă de turburare trecătoare? Jură, jură, Dinule, copilul meu!...

DINU

Ce să-ți mai jur? Fi-voiu pururea stăpân pe gândul meu, pe mișcările mele? Cine știe, dacă dorința mea de adineaori de a-mi pune capăt vieții, n'a fost poate o primă manifestare a boalei? N'a murit tot astfel tata?

ANA

Nu mai spune vorba aceasta... Fie-ți milă. Sunt bătrână... Te rog, Dinule, te rog în genunchi, jură că nu vei mai reincepe.

DINU

Mi-e milă de tine... Da, voiu căută... Voiu încerca. Dar lasă-mă acum, mi-e teamă să nu mi se întunece mințile depe acum, de turburat ce sunt... Lasă-mă puțin, lasă-mă singur...

ANA

Singur!... a! nu! să te las singur!... nu vreau!... Știu... înțeleg acum... Vrei să mă îndepărtez!... Nu!... nu te las!... Mă încheștez... mă agăț de tine... nu te vei mișca de lângă mine.... A! Doamne, par'că se poate!... par'că, dacă ai vrea tu, m'ași putea împotrivi în veci!... Văd acum că sunt toate în zadar... (După o mare luptă cu sine). Atunci... fie... ascultă... tu mă silești... Doamne! dar nu pot... e prea grozav...

DINU

Ce ai?

ANA

Să ajung eu aci?... Nu suferisem destul. Tu vei fi de vină... La urma urmelor ce-mi pasă!... Numai să trăești!... Să te văd... să te îmbrățișez... să te am pe lângă mine... Ascultă... fie-ți milă.

DINU

Dar vorbește!

ANA

Da... da... așteaptă!... E greu.... așa de greu!... Ascultă... Tu n'ai să înebunești... Eu ți-o spun... Tu nu poți înebuni!... Înțelegi?...

DINU

Nu... De ce?

ANA

|| De ce?... Fiindcă... fiindcă... nu ești copilul lui.

DINU

Eu!...

ANA (plângând.)

Iartă-mă, Dinule, iartă-mă!...

Mamă!

DINU

ANA

Doamne!... Ce rușine!... Desprețuește-mă... numai să trăești...

DINU

Tu! sfânta mea mamă! (Schimbând deodată tonul.) Dar nu... nu se poate... Mă înșeli. Vrei să mă înșeli... A! da, înțeleg... Vrei să mă liniștești... Vrei să te jertfești pentru mine... Te mânjești spre a mă scăpa. Biată mamă!... Nu te cred, nu pot să te cred.

ANA

Ți-am spus adevărul... Prea sus mă așezaseși!...

DINU

Cauți să mă înșeli... O simt eu!...

ANA

Ți mulțumesc, Dinule... dar, iea privește, seamăn eu cu o ființă care minte, ori cu o nenorocită care suferă chinul cel mai grozav?

DINU

Nu... nu... ar fi prea dureros.

ANA (cu adâncă emoție)

Ascultă atunci... ascultă-mă până la capăt... Da... aveai dreptate... Mi-a fost siluită voința... Tatăl meu ținea cu orice preț la această căsătorie... M'am împotrivit cât am putut... Când n'am mai putut, m'am supus... Nădăjduiam să-mi pot iubi soțul cu timpul... Din nenorocire, dela începutul căsniciei noastre, am fost jicnită până în adâncul sufletului de purtarea lui... Ciudățeniile firei lui, greso-

lănia, brutalitatea lui erau poate începutul boalei... Intr'o zi am plecat la Paris după dorința lui... Dorințelor lui te puteai cu greu împotrivi... Acolo devenise din ce în ce mai nervos... Starea lui începuse să mă îngrijească... Il văzură medicii... Aveau nevoie să-i studieze boala... Stătù astfel câtvà timp în observare... Și eram singură cu dânsul... nici o rudă... nici un prieten căruia să-i fi putut deschide inima... Și viața pe care o duceam cu dânsul erà o caznă de fiecă clipă... Uneori mă și lovea!... Un singur prieten... medicul care-l căută, un om de inimă... o fire aleasă... În zilele de desnădejde prin cari am trecut, a fost pentru mine un adevărat sprijin... Eram așa de părăsită... așa de nenorocită!... Am fost dela început mișcată de prinosul discret al simpatiei lui... Cum de s'a preschimbat această simpatie reciprocă într'un simțimânt mai adânc... nu știu... sau nu vreau să știu...

DINU

Destul, mamă, destul!

ANA

Nu... lasă-mă... Asta mi-e pedeapsa... Trebuie să vorbesc... Imi ispășesc poate puțin păcatul, umilindu-mă în fața ta!.. Am avut atunci o clipă de rătăcire. Am fost o mizerabilă!.. Pe când șoțul meu erà bolnav, să-mi uit astfel îndatoririle de soție!. Da, o mizerabilă!.. Apoi te-am născut... Ziua aceea, otrăvită totuși prin durerea remușcării, a fost cea mai frumoasă din viața mea... Doi ani după nașterea ta, mi-a murit bărbatul... Aveam dreptul să râvnesc de aci înainte la o viață nouă... Așteptam sfârșitul doliului pentru a mă cununa cu tatăl tău....

DINU

De ce n'ai făcut-o?

ANA

A murit și el după câteva luni....

DINU

A murit?

ANA

Da.

DINU

Nu-mi vine să te cred. Par'că e o poveste întreagă.

ANA

Doamne!.. Imi sângerează inima... imi chinuesc sufletul, mărturisindu-ți adevărul, și tot nu mă crezi... Dar, ce să-ți mai spun, dacă nici disperarea mea, nici lăcrămile mele nu te pot convinge... (Ca luminată de o idee subită, și smulgându-se un medalion din sân) A. uite!.. ține... ține!.. El este!.. El!.. Privește cum îi semeni!.. Te mai îndoiești acum?..

DINU (luând medallonul, caută asemănarea, s'apoi plânge încet)

Nu mă mai îndoesc!.. Te cred, mamă!.. Și te plâng!..

ANA

Mă disprețuesc, nu e așa. Ai dreptate!..

DINU

Eu! să te disprețuesc!.. O nu, îți cer ertare pentru această spovedanie!

ANA

Lasă, Dinule, nu te mai căzni și cu mine!.. O suferință mai mult; ș'apoi!.. Par'că nu sunt obișnuită!.. Nu te mai gândi decât la tine... Inviorează-te, prinde iarăși inimă și gustă mai departe din fericirea vieții.

DINU

Așa e, am puțința de a trăi, sunt sănătos, stăpân pe mișcările mele, pe cugetarea mea... Doamne! ce dulce este să-ți poți reveni în fire, după un vis așa de urât! (Ana plânge încet) Iartă-mă, mamă, bucuria mea te întristează, ai plătit-o prea scump.

ANA

De bucurie plâng și eu... (Un timp) Și acum, Dinule, ce ai de gând să faci?

DINU

Să te iubesc și mai mult.

ANA

Am eu dreptul să mai păstrez o astfel de nădejde?

DINU (aruncându-se în brațele Anei)

Mamă!

ANA

Dinule!... Și acum du-te, de te aruncă și în brațele Marioarei.

DINU

Nu, nu, nici odată.

ANA

Ce te mai împedică?

DINU

Nu vreau o nouă umilire pentru tine.

ANA

Ce 'mi pasă? E vorba de fericirea ta.

DINU

Nu vreau... Taina aceasta să o închidem bine în adâncul inimilor noastre... Nu trebuie... nu vreau... Și adu-ți aminte de ceace îți spun: de ai vorbi, îți jur că aș pleca de aci și că nu te-ai mai întâlni cu mine...

ANA

Dar atunci, ce ai să te faci?

DINU

Am să trăesc pentru tine, numai pentru tine... Voiu căută prin dragostea mea de fiecă clipă să-mi ispășesc păcatul că ți-am smuls mărturisirea de azi.

ANA

Dar, când voiu închide ochii, ai să fii singur...

DINU

Imi va rămâne știința.

ANA

Și n'o să ai cămin, și n'o să ai familie... Ascultă, Dinule, știi că Marioara te așteaptă, știi că-ți va fi credincioasă, ți-a spus-o... Lasă-mă să nădăjuesc că într'o zi... târziu... mai târziu...

DINU (cu privirea ațintită în depărtare)

Mai târziu... Cine știe?

(Cortina cade încet).

VERIFICAT
1987

BIBLIOTECA CENTRALĂ
UNIVERSITĂȚII
BUCUREȘTI

BIBLIOTECA
Centrală

VERIFICAT
2007

VERIFICAT
2017